

Københavns Søforsvar
Speciale Københavns Universitet 1990

Speciale ved faget historie
Københavns Universitet.

KØBENHAVNS SØFORSVAR 1807

Henrik Saxtorph
Efterår 1989

Vejleder:
Professor, dr.phil.
Ole Feldbæk

INDHOLDSFORTEGNELSE

INDHOLDSFORTEGNELSE.....	2
1. INDLEDNING.....	3
2. FORSKNINGSKARAKTERISTIK.....	7
3. MATERIALEKARAKTERISTIK.....	15
4. SØFORSVARET og DET ENGELSKE ANGREB.....	20
Sammenfatning og konklusion:.....	37
5. FLÅDENS ØDELÆGGELSE.....	38
Sammenfatning og konklusion:.....	55
6. RESUMERENDE KONKLUSION.....	57
7. NOTER.....	58
I Indledning.....	58
II Forskningskarakteristik.....	58
III Materialekarakteristik.....	59
IV Søforsvaret og det engelske angreb.....	59
V Flådens ødelæggelse.....	68
8. ARKIVALIER.....	72
RIGSARKIVET (RA).....	72
MARINENS BIBLIOTEK (MB).....	75
FORSVARETS BYGNINGSTJENESTE.....	76
DET KONGELIGE BIBLIOTEK.....	76
PUBLIC RECORD OFFICE, LONDON (KEW).....	77
NATIONAL MARITIME MUSEUM, GREENWICH:.....	79
BRITISH MUSEUM:.....	80
9. BIBLIOGRAFI.....	80
10. BILAG.....	85

1. INDLEDNING

I september 1807 blev København bombarderet af en engelsk angrebsstyrke. Formålet var at få udleveret den danske flåde for at hindre, at den kom under en fransk kontrol, der ville binde engelske blokadestyrker og nødvendiggøre ressourcekrævende engelske konvojer ind og ud af Østersøen. Danmark havde indtil da været neutral, endda med flåden oplagt for ikke at udfordre England; angrebet endte med dansk kapitulation og udlevering af flåden med dens beholdninger. Som følge heraf så Danmark sig tvunget til at slutte sig til Frankrig og til at underskrive alliancetraktaten med Napoleon i Fontainebleau i oktober 1807.

Efter Napoleon havde knust Preussen militært, udstedte han i Berlin den 21. november 1806 dekretet om en fastlandsspærring, hvorefter Frankrig, dets allierede og de franskbesatte områder indledte en handelsblokade af England. Krigen mellem England og Frankrig blev således fortsat, men nu med hovedvægten på den økonomiske krigsførelse. England udstedte derfor den 7. januar 1807 "Order of Council" for at forbyde neutrale skibe at besejle havne, hvortil de engelske var forment adgang.

Danmark protesterede mod det engelske indgreb igennem den danske gesandt i London, J.G. Rist, fordi indgrebet var en væsentlig hindring for den florissante neutralitetshandel under dansk flag. Som følge heraf opfattede den engelske regering Danmarks holdning til "Order of Council" som stejl og principbetonet, hvorimod Danmarks holdning til det franske dekret blev opfattet som pragmatisk.

I marts 1807 blev et nyt engelsk ministerium dannet med Hertugen af Portland som premierminister og George Canning som udenrigsminister. Ministerskiftet gjorde, at de tidligere indsendte depecher fra den engelske gesandt i Danmark, Garlike, ikke kendtes af den nye udenrigsminister: Canning skrev derfor en skarp og irettesættende note til Garlike den 10. juli om, at han ikke havde modtaget indberetning om den danske flåde. Det havde han derimod fra

Englands nye ambassadør i Wien, Lord Pembroke, der under sin rejse dertil havde gjort nogle dages ophold i København. Pembroke hævdede, at den danske flåde var under udrustning. I slutningen af juli meddelte Garlike, at han nu havde bedt en engelsk søofficer, Captain Baumann, udfærdige en rapport om flåden; den konkluderede, at den danske flåde ikke blev udrustet.

Imidlertid var den engelske regerings beslutning om en militær aktion mod Danmark begyndt at tage form ved modtagelsen af Pembrokes brev den 9/7; væsentligere meddelelser indløb dog kort efter: Englands allierede, Rusland, havde lidt nederlag ved Friedland den 14. juni og indledte derfor nu forhandling med Frankrig om en våbenstilstand. Den politiske udvikling i Østeuropa medførte det engelske krav om den danske flådes udlevering; formelt blev det besluttet den 18. juli.

Kravet skulle fremsættes for den danske regering ad diplomatisk vej, imedens en angrebsstyrke under kommando af Admiral Gambier og LieutenantGeneral Cathcart blev samlet i de danske farvande. Gambiers flådestyrke bestod af krigsskibe og af troppetransportskibe, der dels skulle transportere landstyrker fra England, dels fra Rügen i Nordtyskland. De engelske styrker på Rügen, der var under Cathcarts kommando, havde haft til opgave at støtte svenske styrker i Pommern mod Napoleon; imidlertid kom de ikke i aktion, fordi svenskerne var blevet trængt tilbage til byen Stralsund lige syd for Rügen.

Diplomatiets opgave blev fordelt mellem to gesandter. Den ene gesandt, Sir Brooke Taylor, skulle dels afløse Garlike, dels bortforklare over for den danske regering formålet med den engelske flåde for at hindre en dansk mobilisering; en flådeblokade af Sjælland skulle endvidere hindre danske troppeoverførsler hertil. Den engelske regering havde nemlig erkendt, at det ikke var muligt at samle hele angrebsstyrken, inden flådens ankomst til de danske farvande. Den anden gesandt, F.J. Jackson, skulle derimod først indfinde sig hos Kronprinsen i Kiel, når angrebsstyrken var samlet. Derfor rejste han fra London senere end Taylor. Samtidig ændrede den udenrigspolitiske situation sig. Natten til den 22. modtog Canning nemlig nu meddelelse om, at Rusland og Frankrig havde sluttet fred i byen Tilsit. Det engelske krav kunne således begrundes med denne fred.

Efter meddelelsen om TilsitFreden mente den engelske regering, at den danske flåde udgjorde en reel trussel mod engelsk skibsfart i Østersøen, og derfor mistede rapporterne fra Pembroke og Baumann deres betydning.

Den 8. august indfandt Jackson sig hos Kronprinsen, der imidlertid henviste ham til Kongen og regeringen i København. Jackson blev efter ordre forsinket på sin vej til København, for at Kronprinsen kunne komme først; derfor nåede Kronprinsen frem to dage før Jackson, der først ankom den 13/8.

Kronprinsen var i Kiel, fordi han som Højstkommanderende for de væbnede styrker ville være ved armeen; franske styrker havde allerede længe været truende nær ved den danske landegrænse. Den danske udenrigspolitik havde derfor bygget på, at Frankrig var fjenden, og at England var Danmarks kommende allierede. Forsvarspolitikken gik som følge her af ud på, at Danmark skulle forsvares af hæren mod et fransk landangreb i Hertugdømmerne. Ingen forventede, at København ville blive angrebet fra søsiden af englænderne.

Kronprinsen beordrede ved sin ankomst til Hovedstaden den 11. august, at generalmajor Peymann skulle overtage ledelsen af Københavns forsvar, og at generalmajor Bielefeldt og kommandør, kammerherre Steen Andersen Bille skulle være næstkommanderende. Tidligt næste morgen vendte Kronprinsen tilbage til Kiel via Kolding, hvor faderen, den sindssyge Christian VII, blev indkvarteret.

Ved kapitulationsbeslutningen i den danske overkommando den 7. september fremsatte Bille en udtalelse et votum om nødvendigheden af at gøre et sidste desperat udfald; det blev afvist. Efter kapitulationen blev Peymann og Bielefeldt tiltalt ved en krigsret for ikke at have forsvaret København tilstrækkelig effektivt og for ikke at have foranstaltet flådens ødelæggelse. Peymann og Bielefeldt blev dømt fra ære, liv og gods. Kronprinsen ændrede dog dommene til afsked uden pension og ikke i nåde.

Allerede i 1807/1808 udkom der skrifter om Københavns bombardement, men de kan ikke anvendes som udgangspunkt for en beskrivelse og en vurdering af Københavns forsvar, fordi forfatterne ikke havde adgang til relevant materiale; skrifterne kan derimod anvendes som kilde til det chok, angrebet og bombardementet påførte Københavns befolkning.

Dette speciales formål er at vurdere søforsvarets betydning, samt undersøge, hvorfor flåden ikke blev ødelagt i stedet for at blive udleveret. Emnet er derfor tidsmæssigt afgrænset af den engelske flådes ankomst til Sundet den 3. august og af den danske kapitulation den 7. september (1).

2. FORSKNINGSKARAKTERISTIK

Den væsentligste fremstilling om Københavns søforsvar findes i søofficeren, kommandør H.G. Gardes bog "Den danske norske Sømagts Historie" fra 1852, der var en fortsættelse af hans "Efterretninger om den danske og norske Sømagt" (1832-1835); dengang havde Garde imidlertid ikke adgang til de pågældende arkiver.

Året før i 1831 var forholdet mellem Danmarks land og sømagt blevet diskuteret i forskellige pjecer af danske officerer. Ophavsmanden til denne diskussion var hærofficeren, kaptajn H.J. Blom, der i en perfid argumentation ønskede at imødegå "stående floskler på almenhedens læber" om fx, at "flåden er Danmarks højre arm", imedens hans egentlige ærinde var at sætte hærens indsats i 1807 i et bedre lys på flådens bekostning. Garde imødegik Blom i en tilsvarende pjece, der afsluttedes med, at "enighed og fælles stræben til eet mål, fædrelandets forsvar og hæder, må stedse være den danske krigers særkende, såvel til søs som til lands" (p 14). Denne pjece prægede fremstillingen af 1807 i "Efterretninger...", idet Garde lagde sig disse ord på sinde, hvorved resultatet blev en overfladisk gennemgang. Imidlertid havde Garde allerede dengang haft muligheden for at fremstille begivenhederne mere nuanceret, for i fremstillingen fra 1852 anvendte han i væsentlig grad sine egne erindringer som chef på kanonbåden "Nestved" i 1807 (1).

En halv snes år efter denne polemik blev 1807 diskuteret i Berlingske Tidende (1845) af søofficeren kaptajn Bille, der ville forsvare sin fader, kommandør Billes minde mod hærofficeren, kaptajn J. Ræders forklaring på faderens votum ved kapitulationsbeslutningen den 7. september 1807; ifølge Ræders påstand i sit værk fra 1845 skyldtes Billes votum nemlig "patriotisk fortvivlelse og deraf følgende eksalteret sindsstemning". Kaptajn Bille mente modsat, at faderen aldrig havde været mere rolig, men at han havde opdaget, at kapitulationsbetingelserne var blevet ændret: flåden skulle ikke udleveres som depositum, men som ejendom. Ræder fastholdt imidlertid sin vurdering i sit svar til Bille, idet de danske "overbefalingsmænd" vidste, at flåden skulle udleveres som ejendom og ikke kun som depositum; det havde fjenden allerede tidligere gjort klart.

Debattørerne var således ikke enige om hændelsesforløbet den 7/9, ligesom de heller ikke var enige om brugen af kildematerialet: Bille undrede sig over, hvorfra Ræder kendte faderens brev af 8. september til Kronprinsen, da han selv havde faderens egenhændige kopi med et andet indhold.

Endvidere havde Ræder undladt at anvende Billes journal, som kaptajn Bille til dels havde offentliggjort nogle år tidligere i "Archiv for Søvæsen".

Imidlertid afsluttede Ræders svar diskussionen, formentlig fordi det var umuligt at forsvare Billes votum, hvis det ikke skyldtes en eksalteret sindsstemning. Hvordan ellers forsvare et votum, der ville have medført så mange flere lidelser for Københavns befolkning?

Ræders værk fra 1845 er som forskningsresultat betragtet diskutabelt, for selv om han fremdrog mange kilder, overvejede han ikke sin anvendelse af dem. Ræder gengav således kun den krigserklæring, Christian VII udstedte i Kiel den 16/8, for at konkludere: "Således var nu krigen erklæret fra begge sider" (p 117), imedens han i øvrigt lagde vægt på Kronprinsens ordre til Peymann den 11/8 som den egentlige ordre til et væbnet forsvar (p 5977); admiralitetets udaterede ordre til ødelæggelse af flåden nævntes (p 227), men gav ikke anledning til at undersøge, hvorfor ordren ikke blev effektueret. Ligeledes skulle Kronprinsen den 11. have sagt til kontreadmiral Lütken, "at det var hans ønske og vilje hellere at se flåden ødelagt end i fjendens vold" (p 226); heller ikke dette udsagn, der umiddelbart synes at have været en mundtlig ordre om at ødelægge flåden, anvendtes af Ræder til andet end en senere bemærkning om, at Kronprinsen havde "talt med flere af landets bedste mænd herom" (p 258)!

Ræders værk bør derfor karakteriseres som en velorienteret fremstilling af Københavns forsvar, men ikke som et værk af forskningsmæssig betydning, idet han hverken analyserede eller vurderede det foreliggende materiale. Imidlertid beskrev han nøje hændelsesforløbet med gengivelse af flere væsentlige kilder, og derfor blev værket af betydning for den efterfølgende litteratur.

En måned efter Ræders udgivelse af sit værks bind 1 udgav kaptajn Blom en betydelig kortere skildring af angrebet for at "udbrede lys over en i vort fædrelands historie så skæbnesvanger begivenhed", selv om "de nærmere omstændigheder endnu en tid lang vil blive utilgængelige"; denne sidste bemærkning undlod han imidlertid at uddybe. Blom har dog ikke anvendt arkivmateriale i et væsentligt omfang, hvorfor han snarere påstod et hændelsesforløb end dokumenterede det. Han mente fx, at dommen over Peymann var begrundet i Kronprinsens tro på, at denne domsafsigelse skyldte han sin "nye bundsforvandte Napoleon for at overbevise denne om, at man ikke havde spillet under dække med England (p 171)". Bille blev karakteriseret som 3.

kommanderende uden nærmere begrundelse, og hans fremsatte votum (af Blom kaldet forslag) fik ifølge Blom et tvetydigt skin, da det senere fritog Bille for alt ansvar, der kom til at hvile så tungt på de andre (p 148f).

Det var den litteratur, Garde umiddelbart kunne referere til ved udgivelsen af sit værk i 1852. Afsnittet om 1807 (p 409 i kapitel 8) er i sin form parallelt til afsnittet om 1801 (p 341-409). Imidlertid svarer disse to afsnit ikke til den forudgående fremstilling, hvorfor Gardes skrift må opfattes som bestående af to forskellige dele: Første del blev afsluttet på side 290 med følgende: "Til slutningen ville vi endnu kaste et blik på flåden 1807", hvorefter størrelsen af flåden blev anført, og det blev konstateret, at "englænderne...ranede næsten hele denne skønne flåde i kortere tid end 6 uger". Denne del er i øvrigt opbygget om kongernes regeringstid med fremhævelse af den enkelte persons betydning for udviklingen. Herefter kommer så et overgangsstykke, der afsluttes med en form for indledning til anden del:

"De betydeligere lejligheder, hvorved sømagten i det te tidsrum blev anvendt, var 1797 mod Tripolis, 1800 mod Tunis, til den neutrale handels beskyttelse, 1801 og 1807" (p 311).

Begivenhederne blev således i anden del relateret en problemstilling og ikke den enkelte person, hvilket var en ændring af metode. Hændelsesforløbet i 1807 byggede på Gardes erindringer og på Ræders og Bloms versioner. Hermed blev det også muligt for Garde at debattere disse versioner.

Da Kronprinsens ordre den 11. august (kaldet instruks) ikke omtalte flåden, vurderede Garde, at Kronprinsen havde behøvet et overlæg, hvortil der næppe var tid, for at kunne give en bestemt ordre; men i øvrigt var Kronprinsens ordre til Peymann tilstrækkelig omfattende til, at han havde kunnet beordre flåden ødelagt. Med denne argumentation opponerede Garde mod Ræders påstand om, at Kronprinsens ordre var mangelfuld.

Garde gik ligeledes i rette med Blom om angrebet på batteriet ved Svanemøllen den 20. august (p 442), for selv om han gav Blom ret i, at man burde have listet sig ind på fjendens batteri,

blev angrebet ikke udført sådan, at det var muligt. Blom havde hævdet (p 77), at kanonbådene åbnede udfaldet med en vældig ild, og deraf må læseren slutte, at tropperne blev forhindret i at snige sig frem, hvorimod Garde fremhævede, at kanonbådene havde ventet på den befalede post fra kl. 2.30 om natten til kl. 4.30, hvor det var højlys dag, før tropperne avancerede og så kunne det jo være lige meget med at snige sig, synes hans konklusion at være.

Peymann havde forsikret, "at København under hans kommando aldrig skulle falde i fjendens hænder uden ved storm", men Garde påstod, at Peymann i en proklamation (p 443) havde omtalt muligheden for et bombardement, og tilføjede derfor, at det var sørgeligt, hvis Peymann ikke havde tænkt sig muligheden af et alvorligt bombardement. Herefter fremsatte han en nådeløs kritik af Peymann som øverstkommanderende (p 444) for så til sidst at afvise Bloms påstand om årsagen til dommen over Peymann med den begrundelse, at i så fald havde den kongelige nådes betydelige formildelse af rettens dom i langt højere grad givet Napoleon anledning til utilfredshed (p 471). Alligevel mente Garde, at Peymann ikke kunne bebrejdes at have undladt at ødelægge flåden (p 460), da "englænderne vistnok i så tilfælde ikke havde opgivet belejringen uden at få erstatning i penge eller på anden måde for deres udrustninger" (p 460).

På trods af denne undskyldning for Peymann udbyggede Garde sin kritik af ham som øverstkommanderende, idet han overvejede, om overkommandoen var dygtig nok. Hans overvejelse kan karakteriseres som et forsøg på en tese, fordi den udgjorde grundlaget for hans fremstilling af Københavns forsvar. Garde formulerede det sådan: "hovedbetingelsen for al krigsførelse, dygtig anførsel, manglede" (p 472). Dygtig anførsel må dels betyde den direkte ledelse af tropper, dels koordinering af et forsvars forskellige enheder. Det var som argument for tesen, at Garde anvendte sine erindringer:

"...skønt generalkommandoen kunne disponere over en langt betydeligere (styrke), benyttedes den dog ikke, så at borgerkorpsenes og rekrutternes hæderlige tap perhed ikke havde...udbytte..." (p 440)

"men da (kanonbådene) heller ikke den dag fik nogen understøttelse fra landsiden..." (p 441)

"Efter det sidste mislykkede udfald mod Svanemøllen lod man til lands igen fjenden uforstyrret arbejde... til søs søgte man imidlertid så meget som muligt at forurolige arbejdet og henlagde derfor..." (p 445).

Som erindringer betragtet er de troværdige, idet de vedrører situationer, Garde kan have oplevet som chef på en kanonbåd, men som bevis for en teses rigtighed er det ikke tilstrækkeligt; den må bevises eller i det mindste sandsynliggøres ved inddragelse af andet materiale som fx Billes journal, der kendtes af Garde.

Bille blev ikke specielt omtalt i forbindelse med søforsvaret i 1807. Dette kan skyldes Gardes ønske om at kritisere Peymann som Højstkommanderende, uden at kritikken skulle ende i en diskussion om Bille; Garde vurderede nemlig særdeles kritisk de vilkår, søforsvaret havde under en landofficers overkommando.

Men Garde undlod dog ikke at omtale Billes handlinger på kapitulationstidspunktet, fordi dette var et kardinalpunkt i Ræders og Bloms fremstilling. Han fremhævede derfor, at Bille ganske vist havde haft som mål at ødelægge flåden, men at det dels ikke kunne ske ved sænkning p.g.a. for ringe vanddybde eller ved ildspåsættelse p.g.a. fare for byen, dels ville det ikke gavne en dansk kapitulation. Herved undgik Garde at diskutere årsagen til Billes votum. Imidlertid hævder han, at Bille på det første rådsmøde (kaldet rådsforsamling) foreslog at ødelægge flåden (p 459), og at Bille på det andet rådsmøde efter kapitulationsforhandlingerne fremsatte sit votum (p 461). Denne fremstilling er forkert: Billes forslag begrundes nemlig med henvisning til kaptajn Billes artikel i Berlingske Tidende og Billes votum med henvisning til Ræders artikel samme sted. Men kaptajn Bille omtalte kun faderens diktering af "sit votum til hin for Danmark så skæbnsvangre protokol", og Ræder diskuterede kun de grunde, Bille kunne have haft til at fremsætte sit votum. Der er altså ikke dækning for påstanden om, at Bille både fremsatte et forslag på det første rådsmøde og

derefter på det andet dikterede et votum. Garde var selv opmærksom herpå, idet han brugte vendingen "vel". Han kommenterede endvidere diskussionen om, hvornår Bille fik at vide, at flåden skulle udleveres som ejendom, ved at antyde, at Peymann havde holdt denne oplysning hemmelig, og at de danske forhandlere derfor først fik oplysningen af englænderne ved kapitulationsforhandlingerne om natten til den 7. Begrundelsen herfor skulle være, at de danske forhandlere havde studset, da englænderne gjorde opmærksom på, at flåden skulle udleveres som ejendom og ikke kun som pant. Derimod afstod Garde fra at kommentere Bloms efterrationalisering om, at Bille havde til formål at unddrage sig et ansvar, andre senere blev pålagt.

Gardes bog er problematisk, fordi fremstillingen ikke blev holdt inden for samme form. Første del blev opbygget kronologisk, men pludselig afbrudt ved at 1807 omtales som "til slut". Herefter begyndte forfatteren forfra på emnet ved at vælge en anden form. Dette skyldes, at første del er en redigeret afskrift af udgaven fra 1832, hvorimod den anden del er en fortsættelse af den debat, der begyndte med Bloms pjece i 1831, og som Ræder og Bille fortsatte. Samtidig lagde Garde vægt på at vise, hvor vanskeligt det var for søforsvaret med en fælles kommando for både land og søstyrker; det havde han også lagt vægt på i første del fx i forbindelse med omtalen af marinechefen, Danneberg og Samsøes ledelse (p 159). Men han havde derimod ikke i "Efterretninger" fremhævet dette kommandoforhold. Denne forskel på fremstillingen fra 1832 og den fra 1852 kan ses i forbindelse med den dom, Garde idømtes for at have ansvaret for katastrofen i Eckernførde Fjord i 1849 (2), fordi det havde været et spørgsmål, om tabet af skibene skyldtes Garde personlig eller et svigt i koordinationen mellem den sømilitære kommando og den overordnede landmilitære kommando. Indirekte trak Garde sagen frem i sine afsluttende bemærkninger om 1807 i forbindelse med afvisningen af Bloms påstand om årsagen til dommen over Peymann.

Som eventuel fortsættelse af den tidligere nævnte debat indeholdt Gardes bog væsentlige synspunkter som fx, hvorvidt Kronprinsens ordre til Peymann havde været tilstrækkelig til at beordre flåden ødelagt; et sådant argument kunne andre debattører ikke forbigå, hvis de ville fortsætte debatten. Imidlertid fremstod Gardes værk ikke som et debatindlæg, og derfor blev det ikke debatteret endsige modsagt af senere udgivelser om sømagtens historie. Som forskning

betragtet er resultatet dog hverken tilstrækkeligt underbygget m.h.t. brug af materiale og argumentation eller klart i sit sigte. Ville Garde debattere 1807, eller forsøgte han at beskrive sin egen situation i 1849?

Garde ville uden tvivl beskrive og debattere 1807, men da han anvendte egne erindringer som argument for sin tese om dårlig koordination, blandede han dette sammen med sin situation efter dommen i 1849. Derfor blev resultatet en ujævn fremstilling, der ikke bør danne udgangspunkt for en analyse og vurdering af søforsvaret i 1807. Derimod kunne Gardes erindringer anvendes som kilde til, hvordan kanonbådsforsvaret i praksis fungerede:

"Mortérbarkasserne...blev...næsten altid efter 5 7
kast lække. Man bragte dem da ind under kranen på Ny
holm, tog mortéren ud og satte den i en simpel pram...
I almindelighed kunne prammene holde bedre ud og blev
først lække efter henved 30 kast" (p 427 nederst).

Det skal endvidere bemærkes, at Gardes metode ikke gav plads til kildeovervejelser; enten blev emnet betragtet som historie med en endegyldig sandhed, eller også blev det relateret til hans egen samtid, hvorved det kunne bearbejdes, som tilfældet var med de emner, han behandlede i sit "overgangsstykke" (se min p 9). Og for Garde betød bearbejdelse at "overveje med opmærksomhed" og "at gennemgå nøjagtigt" (p 472); derfor var det tilstrækkeligt for ham at begrunde tesen med egne erindringer.

I 1875 udgav Edvard Holm sit væsentlige og stadig aktuelle værk om dansk udenrigspolitik i denne periode, der for Københavns forsvar i 1807 byggede på Garde og især Ræder. Eftertiden har opfattet de tre forfatteres behandling som så grundig, at det er først inden for de sidste 15 år, at historikere igen har interesseret sig for emnet.

I mellemtiden havde forfattere brugt Københavns bombardement som et udgangspunkt for at sige noget om deres egen tid, som fx Kay Jungersens artikel fra 1942 eller Briand de Crèvecours artikel fra 1958 for slet ikke at tale om den nazistiske udlægning som von Kempiski gav i 1940.

I 1974 analyserede Knud J.V. Jespersen et originalt kort over de engelske batteristillinger ved København, tegnet efter bombardementets afslutning. Kortet, der populært kaldes "Guvernørkortet" efter dets fundsted på det tidligere Guvernørbibliotek i Odense, var tegnet af A.C. Krebs og forbedret stukket og udført af G.N. Angelo i 1806. Foruden de engelske batteristillinger var kortet påført kommentarer på engelsk om bl.a. de danske kanonbådes trussel mod et engelsk batteri ved Svanemøllen.

Jespersen konkluderede, at kortet sandsynligvis var fremstillet af sagkyndige i den engelske stab i den hensigt, at det senere skulle tjene som grundlag for en tilsvarende information af den engelske offentlighed. Kortet viser dog, i hvor høj grad kanonbådenes tilstedeværelse influerede på englændernes dispositioner.

Ole L. Frantzen (1980) har undersøgt statsmagtens planlægning af Danmarks flådeforsvar i slutningen af det 18. og i begyndelsen af det 19. århundrede. Undersøgelsen afsluttede imidlertid med vedtagelsen af bygningen af 20 kanonbåde i foråret 1807. Nogle år senere (1988) præciserede Frantzen, at kanonbådsforsvarets opgave i 1807 var at støtte landoperationer ved at udnytte de fordele, søkamp i snævre farvande gav denne bådtype, samtidig med at bådenes mortérer nok blev karakteriseret som upræcise våben, men alligevel havde vist sig effektive, fordi bådene kunne gå tæt på fjenden, understøttet af søbatterierne.

Ole Ventegodt (1986), Barbara Zalewski (1986) og Ann Nørregaard (1989) har i artikler fremdraget enkelte dele af materiale eller hændelser fra 1807, men selve emnet er ikke blevet undersøgt på ny.

Engelsk litteratur omfatter almene fremstillinger af angrebet på København.

Litteraturen beskriver omhyggeligt forløbet af Københavns bombardement, og især er Kronprinsens ordre den 11. august til Peymann, unkladelsen af at ødelægge flåden og Billes votum forsøgt overvejet, men resultaterne er usikre, da de mere bærer præg af at ville placere ansvar og skyld for det passerede end undersøge årsager og virkning.

3. MATERIALEKARAKTERISTIK

Materialet til Københavns Søforsvar 1807 befinder sig i Danmark især på Rigsarkivet (RA) og Marinens Bibliotek (MB); i England især på Public Record Office (PRO) i Kew, London. Materialet kan opdeles i rapporter og retsdokumenter.

Søforsvarets faktiske chef, kommandør Steen Andersen Bille, lod sin 2. adjutant, premierløjtnant F. Grodtschilling, føre en "Journal over Fjendtlighederne til Søes ved København, begyndt den 10. August 1807 endt den 7. September 1807". Journalen befinder sig på MB, katalogiseret under Grodtschilling, hvilket formelt er korrekt, idet journalen er skrevet af ham. Han prægede den da også med sine egne indtryk. Således skrev han den 2. september, at

"Når jeg sammenligner det antal bomber, som vore pram
me kastede i 5 timer den 31. august, med det uophørli
ge bombardement i nat, tør jeg vel sige, at over 4000
(fjendtlige) bomber og granater faldt i byen".

Dette er imidlertid det eneste sted, journalen holdes i 1. person, og det er da også udeladt i den ekstrakt (*Jus. Ark, no. 27), Bille afsendte til Kronprinsen den 8. september; antallet af bomber er dog oplyst. Ekstrakten svarer i øvrigt til journalen med visse redaktionelle rettelser; fx medførte en fejllæsning fra Grodtschillings side, at løjtnant Spärecks navn blev gengivet som "Sparens" (28/8). Det skal i denne forbindelse bemærkes, at journalen især blev skrevet på baggrund af indløbne rapporter, og i de tilfælde de stadig eksisterer, er rapporternes oplysninger vore primære kilder.

Men journalen er underskrevet af Bille med en tilføjelse om, at den er i overensstemmelse med sandheden; således er det ikke en tilfældig journal skrevet af en af de mange løjtnanter, der deltog i søforsvaret. Det er derimod chefens officielle journal, der blev skrevet med det formål at dokumentere overfor Kronprinsen søforsvarets bestræbelser på at forsvare København; den blev endvidere fremlagt ved det efterfølgende krigsforhør. Hidtil er den blevet omtalt som Grodtschillings journal, men den bør rettere benævnes som Billes journal.

Journalen blev publiceret i en kommenteret artikel af Bibliotekaren på MB, orlogskaptajn H. Bistrup, i Tidsskrift for Søvæsen (1). Den blev foræret til MB den 15. april 1887 af Billes sønnesøn, Steen Bille; indtil da havde den ligget mellem faderens papirer.

Bille skrev ikke dagbog, men hans privatarkiv (*Bille) indeholder koncepterne til de rapporter, han skrev til Peymann og Kronprinsen i løbet af august/september 1807. Privatarkivet befinder sig i dag på RA, foræret af Axel Linvald, der modtog det af fru kammerherreinde Bille i 1935. Koncept no. 10 af 15/8, no. 11 af 18/8 og no. 12 af 19/8 findes ikke som modtaget rapport i Kiel; imidlertid er det muligt, at rapporterne findes i Kronprinsens arkiv, hvortil jeg ikke har haft adgang og derfor ikke kontrolleret. Formålet med koncepterne var imidlertid, at de skulle afsendes. Bille skrev således nederst på no. 11, at det skulle renskrives og bringes så hurtigt som muligt til ham på Nyholm til underskrift for at blive sendt. Derimod er no. 13 en renskrift, men formentlig ikke originalen, da det sidste afsnit vedrørende nogle kommandoforhold er blevet ændret til et "post scriptum" ved brug af et rettelsestegn med "P.S." tilføjet i margenen. Koncept no. 21, der medsendtes ovennævnte ekstrakt, findes derimod i Billes egen renskrift i pakken "Sagen angående Københavns Kapitulation" (*Jus. Ark, no. 26, RA), hvilket viser, at denne rapport er kommet frem til Kronprinsen. Den 13. november overlod Kronprinsen flere dokumenter til Krigsfiscalen (*Jus. Ark, no. 29). Konceptet og renskriftet er identiske m.h.t. indhold, hvorfor det kan antages, at de øvrige koncepter i Billes privatarkiv svarer til de ikke fundne rapporter; de kan være opsnapet af de engelske styrker.

Da kilderne skal anvendes til dels en vurdering af søforsvaret, dels Billes holdning til nytten af dette forsvar, er det ikke væsentligt, om rapporterne blev modtaget; Kronprinsen fik under alle omstændigheder ikke ordrer igennem til København efter krigshandlingerne begyndte.

Den originale rapport af 22. august fra kommandørkaptajn Krieger, chef for defensionen på Københavns Red, til Bille ligger endvidere i Billes privatarkiv (*Bille, no. 14).

I arkivgruppen "Admiralitetet no. 569 1148" (RA) omhandlende årene 1672 1848 ligger de indkomne sager; for det aktuelle tidsrum er det Adm. 910 (*Adm). Det drejer sig om ordrer fra Kronprinsen, rapporter fra chefen på vagtskibet i Øresund og fra ledende officerer i søforsvarets defensioner; vigtigst er rapporterne fra Krieger. Ofte findes den originale rapport i dette arkiv,

imedens en bevidnet afskrift forefindes i "Generalkommandoen over København 1807" (*Gen. Kom, RA).

Af udgående sager fra admiralitetet findes kun meget lidt. Den sidste behandlede sag, inden englændernes angreb, findes i admiralitetet "Kopibog over forestillinger med kgl. resolutioner 1805 1808" vedrørende en dom over matros Carl Peltzner, underskrevet af viceadmiral Wleugel den 7. august. I admiralitetet "Konceptforestillinger 1807 1809" (*Koncept) har denne sag no. 40 med forestillingsdato den 4/8 og resolutionsdato den 7/8. Dernæst følger no. 41 med forestillingsdato den 30. september. Dette aktstykke indledes med følgende:

"...juli, august og september måneder er følgende ekspeditioner udfærdigede igennem admiralitetets eller 1. departements kontor, hvorpå Hans Majestæts allernådigste approbation vil fornødiges..."

Aktstykket omfatter siderne 768 786, skrevet på et andet papir end det øvrige og siden indsat. Kommandofordeling og enkelte domme behandles i perioden fra den 11/8 til den 7/9, men intet vedrørende strategi, samarbejde med landstyrker eller sager vedrørende den Højstkommanderende og søforsvaret.

Kronprinsens ordre til Peymann den 11/8 om, at han skulle være Højstkommanderende ("Peymanns instruks") findes kun i afskrift. På Det kongelige Bibliotek ligger "Historische Skizze von den Kriegs Begebenheiten auf Insel Seeland während der Belagerung von Copenhagen (sic) im Jahre 1807" (*Skizze) med Peymanns beskrivelse af, hvordan han modtog ordren. Peymanns afskrift ligger ligeledes her (*Peymann).

*Gen. Kom, RA indeholder de originale kapitulationsbetingelser, parolbefaling, register over indkomne engelske breve, register over og ekstrakter af breve til de engelske højstkommanderende, koncepter samt register over ekspederede sager.

*Jus. Ark, RA indeholder aktstykker vedrørende kapitulationsforhandlingerne, rapporter og ordrene til ødelæggelse af flåden. Endvidere også Peymanns og Bielefeldts forsvar, samt kontreadmiral Lützens.

Det engelske materiale består af breve og rapporter vedrørende angrebet, især "Captain`s Logs" og "Admiral`s Journals". Admiral Gambiers journal (*Gambier) er velskrevet med mange oplysninger om den engelske flåde, landsætning af tropper, samarbejdet med LieutenantGeneral Cathcart, og endvidere beskrivelse af det danske søforsvar og den nødvendige engelske taktik. I betragtning af, at RA har affotograferet væsentlige dele af den diplomatiske korrespondance mellem den engelske gesandt i København og den engelske udenrigsminister, kan det undre, at førstnævnte kilde ikke ligeledes er affotograferet. Gambiers journal er skrevet i afsnit, hvorefter de blev sendt hjem: 16/8, 20/8, 25/8, 2/9 og 7/9.

Endvidere findes nogle få kort over de engelske styrkers stillinger såvel omkring København som på hele Sjælland; sidstnævnte er tegnet på et dansk kort fra slutningen af det 18. århundrede. En skitse viser ligeledes de engelske optiske kommunikationslinier omkring København på Sjællandssiden (*MPH).

På National Maritime Museum ligger Captain Webleys logbog fra fregatten "Centaur"; den indeholder fine skitser af sejladsen fra England og af fx den engelske landgang ved Charlottenlund, men selve optegnelserne slutter allerede den 14. august, hvorved en del af skitserne er tegnet, efter at denne del af logbogen i øvrigt ikke er blevet anvendt.

Materialet er karakteriseret ved dels at bestå af officielle papirer aktstykker der er skrevet til foresatte eller efter bestemte regler, som fx logbøgerne, hvori der ikke må rettes eller udrides blade, dels af retsdokumenter, der består af vidneudtalelser og af forsvarsskrifter. Umiddelbart må vidneudtalelser anses for at være troværdige; der skal foreligge helt specielle forhold, for at disse kilder kan afvises. Derimod kunne forsvarsskrifter godt indeholde bevidst falske forklaringer, men det bør i denne forbindelse bemærkes, at de anklagede jo ikke følte, at det, de havde gjort, var forkert. Deres forsvar byggede jo netop på at forsvare deres handlinger under krigen.

Erindringslitteraturen er ikke anvendt i dette speciale. Ganske vist havde det været muligt at give undersøgelsen en vis "kolorit" ved fx at beskrive den senere kommandør Paludans gennemsejling af Københavns Havn under bombardementet, men dette er ikke formålet, og desuden er de ovennævnte kilder væsentlig bedre. Tilsvarende er billedmateriale, som fx

Eckersbergs tegninger, ikke anvendt, ligesom land og søkort kun er anvendt i begrænset omfang. Det skal i denne forbindelse nævnes, at kortsamlingen på RA har været under omregistrering og konservering, hvorfor adgang hertil har krævet særlig ansøgning.

Danske skibspapirer fra denne periode findes kun i begrænset omfang som fx fra orlogsskibene "Prinds Christian Frederik og Prindsesse Louisa Augusta" (no. 833a og b), der befandt sig i Norge; derimod findes der ikke skibspapirer fra kanonbådene.

På Københavns Bymuseum findes en mappe med plakater og udklip vedrørende bombardementet.

Dele af kildematerialet er blevet publiceret. I 1867 udgav H. Degenkolv en "oversigt over den danske flåde efter 1807", der også omfatter gengivelse af Billes afgivne ordrer. Generalstaben udgav i 1880 under redaktion af kaptajn C.Th. Sørensen "Meddelelser fra Krigsarkiverne", der omfatter 9 bind. Hensigten var oprindeligt, at udgivelsen skulle ske i hæfteform, men det blev imidlertid i bogform under den samme titel. Angrebet på København er behandlet i 3. bd fra 1888. Det blev indledt med en historisk gennemgang af forløbet, inden de enkelte aktstykker opførtes. Aktstykkerne er korrekt afskrevet, men i øvrigt ikke vurderet. Arkivhenvisningerne er derimod ikke sikre i det omfang de overhovedet gives. Henvisning til udgivet materiale vil ske i noterne. Væsentlige forskelle mellem det trykte og originalen vil ligeledes blive anført.

4. SØFORSVARET og DET ENGELSKES ANGREB

Den 3. august kl. 11.45 passerede den engelske Admiral Gambier Kronborg fæstning under behørig salut. Kl. 12 ankrede han med den allerede tidligere ankomne engelske flåde op i to kolonner SSØ for Kronborg (1). Chefen på det danske vagtskib i Sundet, kaptajn Gerner, meddelte, at flåden foruden admiral skibet bestod af "12 orlogsskibe, 1 fregat, 10 Sloop of Wars (sic), 2 Sloops og 1 Tender Bomb" (2). På admiralitetets foranledning (3) oplyste han endvidere, at Gambier var uvidende om sin opgave og om længden af opholdet, da det ville afhænge af omstændighederne (4).

Gerners rapporter blev videresendt til Kiel. Den 7/8 beordrede Kronprinsen admiralitetet til hurtigt at opstille et forsvar ved at armere den flydende og den faste defension, hvorimod han ikke fandt det nødvendigt at klargøre flåden (5). Københavns søforsvar blev hermed sat i beredskab, og ordren af 7. august kan således karakteriseres som en mobiliseringsordre.

Kronprinsen begrundede mobiliseringsordren med henvisning til militær skik og statens orden, når en fremmed magt viste sig, sådan som den engelske gjorde; men ikke desto mindre indledtes ordren med at udtrykke forventning om, at England ikke ville angribe. Tilsvarende understregede Kronprinsen i den mere omfattende ordre til generalmajor Peymann, der havde overkommandoen over København, at "vi ingen krig har med England og venter også ingen" (6). Efter ankomsten til København den 11. udstedte Kronprinsen flere ordrer (7), ligesom en samlet kommando over sø og landetaten blev etableret med Peymann som Højstkommanderende og generalmajor Bielefeldt og kommandør Bille som kommanderende "en second". I denne sidste ordre, der kan karakteriseres som et direktiv, bestemte Kronprinsen, at København skulle "forsvare sig til det yderste" (8), men forsvarets formål blev i øvrigt ikke angivet. En politisk eller diplomatisk løsning havde stadig været mulig den 7., og i så fald kunne formålet have været at forhindre englænderne i at forbedre deres position såvel militært som diplomatisk, men den 11. var denne løsning ikke mere aktuel. Kronprinsen brugte da også i direktivet vendingen, "så snart fjendtligheder begynder...".

Admiralitetet var ledet af Kronprinsen og tre deputerede (9). Bille blev den reelle leder af admiralitetet, da viceadmiral Wleugel beordredes til Kolding den 12/8 (10), og da han som den

eneste søofficer også var konstitueret som en af Peymanns næstkommanderende, blev han søforsvarets faktiske chef, selv om det ikke var særskilt befalet. Således skrev den 20/8 chefen for kanonbådene, kommandørkaptajn Krieger, til Bille, at han ifølge ordre fra Peymann med flere kanonbåde havde understøttet et udfald fra Østerport (11); hvis Bille havde været befalet som chef for søforsvaret, ville ordren have været udstedt af ham. Kommandoforholdene bærer i det hele taget mere præg af den uvante og uventede situation, som englændernes angreb udgjorde end præg af en samlet planlægning af Københavns forsvar. Bille førte således kanonbådene i kamp mod fjenden den 17/8 (12), skønt han var den højst placerede aktive søofficer i forsvaret. Ledelsen af et enkelt slag burde være overladt til de respektive chefer eller deres næstkommanderende, hvilket Bille senere indså, idet kaptajn og baron Holsten den 20. beordredes til roflotillen som næstkommanderende, for at undgå at dens chef blev skudt på en ekspedition (13).

En overordnet planlægning af forsvaret eksisterede ikke (14), hvorfor Peymann og hans næstkommanderende ikke gjorde sig klart, hvornår og hvordan ordren om at forsvare sig til det yderste var opfyldt. Imedens Peymann ikke overvejede dette før den 6. september, havde Bille allerede den 21. august beordret foranstaltninger klargjort til flådens ødelæggelse i tilfælde af Københavns overgivelse (15).

Søforsvaret blev opdelt dels i en fast og flydende defension, dels i en bevægelig defension der bestod af kanonbåde og en bombardérdivision. Dets funktion var at sikre indløbet til Københavns Havn, kaldet Kronløbet, og Kongedybet langs Amager mod et angreb fra søsiden (se Bilag p 94). Søforsvaret svarede i sin opbygning til den improviserede defensionsplan fra sommeren 1800 og til den foreløbige plan fra 1801 (16). Blokskibene "Mars" og "Sct. Thomas" skulle oprindeligt have været placeret på Stubbegrunden ved det Ny Kalkbrænderi, men i stedet blev de placeret længere mod syd mellem Trekrøner og det Gamle Kalkbrænderi, idet Stubbegrunden lå for tæt på den engelske flåde, der havde udlagt sømærker her (17).

Forventningen, om at angrebet kom fra søsiden, var stor. Kronprinsen indskærpede således i sin ordre til Peymann den 7/8 (18), at "Trekrønens batteri sættes...i forsvarsstand (og) instrueres at være overvågen og vogte sig for overrumpling", ligesom alle både ved Bommen straks skulle lægge

ind i havnen for ikke at være til hinder for Sixti batteri på Nyholm, der i øvrigt skulle nedtage flagstangen i tilfælde af fjendtligt angreb (19).

Imidlertid udeblev angrebet fra søsiden; Trekroner underrettede den 17. Krieger om, at afstanden til den engelske flåde var for stor til, at mortérene kunne række (20), og fra Prøvestenen rapporterede kommandørkaptajn Dockum den 20., at undertiden kastede de engelske bombardérskibe nogle bomber, der faldt i vandet mellem blokskibene og landet, men intet vigtigt var hændt! (21).

Kanonbådene kom derimod ofte i kamp med fjenden ved at understøtte hærens udfald (22), beskyde fjendens opførelse af batterier ved Svanemøllen og Kalveboderne og endelig i aktioner, der bedst kan karakteriseres som raids (23).

Således observerede Krieger den 17. to skibe, der kom fra syd, østen om Amager. Løjtnanterne A. Holsten og T. Lütken blev beordret med deres kanonbåde til at forsøge at bemægtige sig skibene, og da fjenden "signalerede om undsætning", beordrede Krieger alle bådene sat ind (24). Undsætningsforsøget medførte, at danskerne satte ild til det opbragte engelske skib, imedens det andet, en amerikaner, fik lov til at fortsætte. Krieger forklarede dog ildspåsættelsen med, at skibet, lastet med tømmer, gik på grund under indsejlingen til havnen. Det var det engelske "telegrafskib" "Cambrian" på 38 kanoner, der forsøgte at hjælpe de opbragte skibe, men vindstille forhindrede det, og derfor blev der sendt signal i stedet til de armerede både i den særlige landsætningsbrigade. "Cambrian" var den 7/8 blevet beordret til en position nord for København som det femte skib i en optisk telegraflinie gennem Sundet for at skabe en hurtig forbindelse mellem den engelsk gesandt og Gambier på "Prince of Wales" på Helsingør Red (25).

Skipperen på det opbragte skib, Carl Bernhard Patzeken, og hans besætning på 5 mand (26) blev taget i forvaring og senere udvekslet med de 20 sårede fra vagtskibet "Frederiksværn", der ikke havde haft vind til at sejle til København, hvorfor kursen blev sat mod Norge. Imidlertid blev det indhentet af de engelske orlogsskibe "Comus" og "Defence" ud for Marstrand; efter denne eneste kamp mellem engelske og danske orlogsskibe i krigen om flådens udlevering blev "Frederiksværn" bragt tilbage til Sundet (27). Bille fandt, at tabet indskrænkede sig til officerer og mandskab, da vagtskibet var gammelt og kun førte 12 pund kanoner (28).

Kanonbådsforsvarets omfattende kampe i Svanemøllebugten og Kalvebodindløbet skyldtes fjendens opførelse af batterier på kysten til beskyttelse af deres landstyrker. Områderne lå i øvrigt uden for den faste defensions rækkevidde, ligesom den engelske landgang havde fundet sted uden for rækkevidde af Kronborg og Københavns fæstningsværker.

Admiral Gambiers oplysning til kaptajn Gerner om, at han var uvidende om sin opgave, var i fortsættelse af hans ordre om at hævde, at han befandt sig i Sundet på eget initiativ. Samtidig var Gambier af sin regering beordret til at blokere Sjælland, indtil nærmere ordre indløb, ligesom han vidste, at den forestående aktion ville omfatte brugen af LieutenantGeneral Cathcarts tropper på 16.000 mand, der indtil videre befandt sig ved Stralsund. Således ville den engelske angrebs styrke bestå af næsten ialt 30.000 mand (29).

Den 7. august modtog Gambier den engelske forsvarsminister Lord Castlereaghs private brev af 30. juli med kopi af ordren til Cathcart (30). Den var så præcis, at Castlereagh undlod at tilsende Gambier særskilte ordrer; blot blev det understreget, at det var nødvendigt, at Gambier og Cathcart samarbejdede for at opnå det bedste resultat (31). Det er tænkeligt, at de to øverstkommanderende for den engelske angrebsstyrke var kendt for ikke at kunne samarbejde, idet Gambier skrev i sin journal, at han flere gange havde sendt Sir Home Popham til Cathcart vedrørende det samarbejde, der var krævet af Castlereagh (32), men uden at anføre resultatet af henvendelserne.

Ordren til Cathcart fastslog, at den engelske gesandt ville trække sig tilbage til flåden i tilfælde af fjendtligheder, hvorefter enhver senere forhandling skulle anses for at være et rent militært anliggende (33). Endvidere opfordrede Castlereagh sine to øverstkommanderende til ikke at begrænse brugen af den militære styrke, de havde fået tildelt (34); herefter påbegyndte Gambier at forberede landsætningen af tropper, kavalleri og artilleri (35). Den 13/8 trak den engelske gesandt Jackson sig tilbage til en engelsk fregat (36), og allerede næste morgen ville landsætning af styrker ved Vedbæk være begyndt, hvis svag vind ikke havde medført, at flåden var længere tid om at sejle fra Helsingør end forventet; derfor blev landsætningen ikke påbegyndt før den 16. Dagen forinden havde de respektive officerer modtaget deres ordre i forbindelse hermed. Kl. 5 om morgenen besatte "The Reserve" med artilleri ("ordnance") fra en let brigade bakkerne ved landsætningsområdet, hvorefter infanteri med tilsvarende udrustning og en eskadron lette dragoner blev landsat med heste til to artilleribrigader og staben. 12 timer senere begyndte tropperne at

marchere mod syd, hvor de næste dag ved Charlottenlund blev forsynet med proviant, udrustning og ammunition fra den transportflåde, der kom fra Rügen (37). Til landsætningsoperationen havde Gambier beordret opstillet en landsætningsbrigade ("Naval Brigade") bestående af 2.820 mænd under ledelse af Captain Peter Puget fra orlogsskibet "Goliath", hvis opgave var "to land and cooperate on Shore with the Army" (38). Landsætningen af tropper, heste, materiel og forsyninger fra Rügen fortsatte således ved Charlottenlund og pågik stadig den 25. august (39).

Cathcart havde modtaget depecher med en kutter, der sejlede fra Helsingør Red den 9. Han ankom hertil ombord på "Africaine" den 12., som han forlod endeligt den 16. for at blive sat i land ved Vedbæk (40).

Gambier gør ikke rede for, hvorfor landsætningen flyttedes fra Vedbæk til Charlottenlund, men transportflåden var om aftenen den 16/8 blevet tvunget af vindstille til at stoppe ved Københavns Red (41), så landsætningen ved Charlottenlund blev altså udført nær det sted, flåden lå (42). Endvidere beordredes den 18. Captain Hallet fra "Ganges" til at undersøge den sydlige og vestlige del af Amager og Kalvebodindløbet ("the Passage into Copenhagen") med henblik på landsætning af tropper og tungt artilleri (43), fordi en landsætning så tæt på København var at foretrække frem for transport over land.

Det var denne transportflåde, som 6 danske kanonbåde forsøgte at angribe den 16. kl. 22.30, men da en svag vind pludselig opstod fra nord, kunne de engelske orlogsskibe true bådene, der derfor lagde ind ved midnatstid med uforrettet sag. Næste morgen befandt begge styrker sig i området ved Svanemøllebugten, idet bombardérdivisionens position var en lille kilometer (= 1.000 skridt) nord for Lynetten (44), og den engelske hær ca. 4,5 km (= 3 miles) fra Københavns volde (45). Kanonbådene understøttede bombardérdivisionens angreb på transportflåden, indtil Krieger observerede de to sydfra kommende transportskibe, hvorefter divisionen blev trukket tilbage (46); en tilbagetrækning, der ifølge Gambier skyldtes, at de engelske "Bombs and Gun Brigs" nærmede sig (47). Senere på dagen observerede Krieger et dansk landangreb, som fandt sted mellem Store Vibenshus og stranden (48). Løjtnant Svenson blev beordret ud med 3 både for at understøtte angrebet (49), hvilket medførte, at fjenden igen lod sine bombardér og kanonskibe ("Brigs") avancere; denne gang til nord for Stubbegrunden for at kaste mod København og Holmen. Derfor førte Bille kanonbådene i kamp; 1 mand blev dræbt. Såvel Bille som Gambier hævdede, at

modparten havde trukket sig tilbage. Men det er af mindre betydning, hvem der forjagede hvem, for resultatet var, at status quo blev opretholdt: englænderne forblev ud for Charlottenlund og danskerne syd for Stubben (50). Den 18. blev en division kanonbåde beordret til Svanemøllen for at assistere tropperne, hvorefter Krieger rekognoscerede med andre kanonbåde op ad kysten; således blev den engelske landsætning observeret. Krieger håbede at kunne standse landsætningen ved at angribe med kanonbådene, men "Gun Brigs" og et maskeret engelsk batteri åbnede kraftig ild mod den danske fremrykning, der sloges i stykker; 1 officer og 2 mænd såredes, og 3 både blev beskadiget (51). Kanonbådsforsvaret angreb derfor ikke den næste dag, hvilket medførte, at fjenden fik ro til at anlægge et nyt batteri ved Svanemøllen nord for det første. Om natten til den 20. foretog danskerne et angreb med landstyrker og 9 kanonbåde mod det oprindelige, maskerede batteri, der blev ødelagt; men det nye endnu ikke færdige batteri ("Field Artillery") åbnede derefter ild, hvorfor søforsvaret trak sig tilbage med et tab på 3 døde, 5 sårede og en beskadiget båd. Gambier beskrev slaget som "a warm Action" mellem hær og kanonbåde, imedens "Goliath" omtalte landsætningsbrigadens indsats som en forpostfægtning (52).

Således havde fjenden stadig dækket sine styrkers venstre flanke mod angreb fra søsiden (52a), samtidig med at 6 bombardérer igen lagde sig ved Stubben for at kaste mod Holmen; bombardérdivisionen besvarede ilden (53). Om natten til den 22. udlagde danskerne atter brandvagter: 7 fartøjer blev lagt dels mellem Kalkbrænderierne og blokskibet Mars, dels nord for blokskibet for at beskytte landstyrkerne og for at hindre et overraskelsesangreb fra søsiden. Imidlertid var sådan en brandvagt ikke let: selv om natten endnu var lys, blev en dansk jolle tilhørende kanonbåden "Helsingør" beskudt af kanonbåden "Viborg" i den tro, at den var engelsk, da anråb ikke blev besvaret; 2 blev såret og 1 døde (54).

Englændernes bevægelser ved Svanemøllen var blevet fulgt af danskerne, og den 22. omorganiseredes søforsvaret med henblik på et kraftigt angreb; stykprammene "Hayen" og "Sværdfisken" blev flyttet fra positionen syd for til vest for Trekroner, ligesom kanonbåde blev samlet nær havnens nordlige udløb (55).

Søndag den 23. august kl. 11 angreb Københavns søforsvar. Bombardérdivisionen var placeret inden for Gammel Kalkbrænderi for at kaste mod det nye batteri ved Svanemøllen (56). Ilden blev besvaret af englændernes batteri og landsætningsbrigadens 15 bombardér og

kanonbrigge, af englænderne kaldet "The advanced Squadron" (57). Denne eskadre befandt sig nær kysten for at forsvare de engelske styrker(58). Chefen, Peter Puget, var om bord på det armerede skib "Hebe" (59), der ved hjælp af strømmen sejlede ned mod nordsiden af det danske søforsvar for at besvare ilden (60), men Trekroner og den flydende defension dækkede bombardérdivisionen, hvorfor fjenden blev nødt til at forstærke sine styrker. Krieger lod da kanonbådene angribe. Kl. 14 gav Puget ordre til, at eskadren skulle trække sig tilbage (61), idet forsøget på at bruge de kongrevske raketter ikke lykkedes p.g.a. for stor afstand; eskadren alene var ikke i stand til at stille noget op mod det kraftige danske angreb. Herefter avancerede kanonbådene for at forurolige fjendens tilbagetrækning, der af danskerne sås som en flugt for fulde sejl (62), hvilket fx sloop'en "Kite" da også satte for at komme væk fra sin position nær kysten ud for batteriet for så at ankre op ca. 2 miles fra Trekroner (63); men i betragtning af at "Hebe"s log oplyser, at det var nødvendigt at lade robåde ("Boats") bugsere de små sejlskibe ("Vessels") ud af rækkevidde fra danskernes ild, må udtrykket "for fulde sejl" være overdrevet. "Hebe" selv trak sig en halv engelsk mil uden for skudvidde (64). Bombardérdivisionen fortsatte en tid at kaste mod batteriet, men ca. kl. 15 ophørte kampen p.g.a. afstanden til englænderne (65).

De engelske tab beløb sig til 4 dræbte og 13 sårede i "The advanced Squadron", der i øvrigt havde en del materielle skader; ved batteriet var adskillige blevet dræbt og såret (66). Danskerne havde 7 døde og 11 sårede, en del skader på kanonbådene, og endvidere havde stykprammen "Sværdfisken" fået nogle grundskud, hvorfor den blev trukket ind for at udlastes (67).

Ved dette søndagslag blev den danske kontrol med farvandet op til Svanemøllen sikret, men selv om det engelske batteri led tab, blev det ikke ødelagt; fjendens venstre flanke var stadig effektivt beskyttet mod kanonbådsangreb. Skaderne blev udbedret i de følgende dage (68). Danskerne placerede stykprammen "Kiempen" mellem Kastellet og Gammel Kalkbrænderi (69). I forbindelse med et dansk landangreb den 25. mod englændernes bygning af en batteristilling ved Assistens Kirkegård trak en kolonne engelske styrker sig tilbage mod kysten for at sætte sig fast i Classens Have (70).

Den 26/8 forsøgte 13 kanonbåde at fordrive englænderne herfra med bomber; under dette angreb eksploderede kanonbåden "Stubbekøbing", ramt af en stykgranat fra et engelsk mortérbatteri ved Kildevæld (71). Eksplosionen blev observeret af det engelske skib "Thunder", der under sejl

fra en position nord for Trekroner forsøgte at angribe de danske kanonbåde med sine mortérer; i "Africaine"s logbog er eksplosionen tidsfæstet til kl. 15.10 (72). "Stubbekøbing"s chef, løjtnant Bruun, og 16 mand slap uskadede, 12 mand blev sårede og 31 døde. De danske tab bestod i øvrigt af nogle få sårede og en dræbt matros (73). Englændernes styrker blev endvidere bombarderet af den flydende defension, hvis ild blev besvaret af de engelske batterier, der nu var opført flere steder. En stykpram blev af Gambier observeret varpet ind i havnen, og han antog, at det skyldtes skader; det har snarere drejet sig om en ændring af stykprammens position fra at bombardere englændernes hovedkvarter i Hellerup til at bombardere Classens Have. "The advanced Squadron" kunne ikke imødegå danskerne i dette slag, fordi indløbet til havnen ("Harbour's Mouth") var effektivt befæstet af den faste og flydende defension (74).

Næste dag blev stykprammene "Hayen" og "Kiempen" igen lagt på deres tidligere positioner ved Trekroner (75) for at sikre søforsvaret mod øst, da fjenden ikke viste yderligere interesse for Svanemøllebugten. Der var ro på denne front indtil den 31/8, da tropper under ledelse af oberst Bech angreb englænderne i Classens Have understøttet af 3 kanonbåde og 50 tømmermænd fra Holmen. Udfaldet lykkedes, idet fjenden blev trængt tilbage, bygninger brændt og en del træer kappet, samtidig med at det blev konstateret, at fjenden ikke havde anlagt et batteri. Det var under dette udfald, Peymann blev såret i venstre ben af en musketkugle. Samme morgen kl. 8 påbegyndte 6 bombardérpramme, støttet af den faste defension, at beskyde det fjendtlige mortérbatteri ved Kildevæld. Endvidere kastede den øvrige bombardérdivision og to spilpramme hver med en 150 pund mortér mod de fjendtlige bombardérer i Vartov bugten lidt nord for Svanemøllen (76). I dette angreb ramtes det engelske skib "The Charles armed Transport" af en granat, hvorefter skibet eksploderede ("blew up") og sank på tre favne dybt vand; 11 mand dræbtes eller savnedes og 20 blev såret, imedens andre blev reddet af nærliggende engelske skibe (77).

Angrebet blev af Peymann i rapporten til Kronprinsen sammenlignet med "søndagsslaget", ligesom kanonbådene skulle have forfulgt og drevet fjenden væk fra bugten ved Charlottenlund. Gambiers vurdering var derimod, at kanonbådene "were kept in check by The advanced Squadron"(78). Forskellen skyldes den partiskhed enhver krigsberetning er præget af, men intet tyder dog på, at englænderne blev drevet væk fra Charlottenlund, endsige alvorligt truet i deres forberedelser til et bombardement af København. Angrebet sluttede kl. 13, fordi de fjendtlige

bombardører kom uden for skudvidde, og fjendens batterier ophørte med at besvare ilden; de danske tab var derfor kun på 1 død og 6 sårede (79).

Captain Hallet var som tidligere nævnt (p 27) den 18. blevet beordret til at lade kyststrækningen omkring Amager undersøge. Baggrunden for ordren var, at Gambier allerede den 7/8 havde beordret Colonel D'Arcy i "Safeguard Gunbrig" "to run along the Coast of Zealand past Copenhagen" for at undersøge de danske fæstningsværker (80), og D'Arcy må da have meddelt Gambier, at kyststrækningen også omfattede øen Amager. Den 19. beordredes Commodore Sir S. Hood til at ankre med 3 linieskibe ved sydmundingen af Kongedybet ("The middle Channel") ude af skudvidde fra Prøvestenen ("floating Batteries") for bl.a. at genere ("annoy") danskerne og for at sikre de engelske tropper på Amager; den 21. var skibene på plads, og den 24. blev yderligere to linieskibe beordret til at slutte sig til Hoods eskadre (81). Formålet var nu at blokere København for at hindre levering af forsyninger og danske fartøjer i at flygte!

Kendskabet til farvandet omkring Amager har været begrænset. Som det ses af den sidste ordre, skulle Hood ikke længere støtte engelske tropper på Amager al den stund de ikke var på Amager men nu i stedet hindre den danske flåde i at flygte ud ad havnen mod syd. Ikke førend den 26. orienteredes Gambier om, hvor smalt og lavt Kalveboderne faktisk var. På dette tidspunkt var danske kanonbåde blevet beordret til området for at forsvare København mod syd (82).

Det var løjtnant C. Wulff, der den 24/8 blev beordret til positionen ved Kalveboderne med en kanonjolle og båd samt en karronadebarkasse, hvor han om dagen opmærksomt fulgte englænderne for med sit skyts at hindre deres arbejde, imedens han om natten udsendte patruljer og selv rekognoscerede med kanonbåden nær kysten. Seks dage før var briggen "Mercurius" blevet placeret ud for Langebro med navigationsdirektøren, kaptajn Wleugel, som chef og med et frivilligt mandskab af styrmænd og andre (83). Denne placering skal ses i sammenhæng med observationen af fjendens landgang ved Charlottenlund, imedens Hallets rekognoscering ikke synes at have været kendt af danskerne. Da englænderne havde omsluttet hele København den 24. august, oprettede de en sigtelinie fra Tuborg i nord over Emdrup Sø, Lygten og Damhussøen til Flaskekroen ved Kalveboderne i syd for at sikre kommunikationen mellem styrker og stab; formentlig har Wulff også observeret denne sidste post. Et andet sted lidt længere mod nord ved Gl. Pesthus var fjenden

den 25. ved at opstille et batteri, som Kalleboddivisionen beskød (84). Det var til så stort et besvær for englænderne, at Gambier næste dag beordrede "Bonetta"s Captain Phillips til at undersøge området med en fladbåd, der var taget fra danskerne og armeret med to lange 18 punds kanoner, for at se om en fælles operation med hæren kunne etableres (85). Imidlertid blev batteriet færdigt om morgenen den 27. på trods af divisionens ild hele natten; derefter blev divisionen udsat for et langvarigt og ødelæggende bombardement fra flere 18 eller 24 punds kanoner. Wulff havde beordret, at løjtnant Spärck med karronadebarkassen skulle lægge sig så nær batteriet som muligt, for at "dens skud kunne gøre effekt", ligesom kanonjollen blev "vel placeret". Kanonbåden "Nakskov" var derimod ikke i stand til at komme nærmere, da vandet var for lavt. Kanonjollens chef, løjtnant Zeuthen, blev dræbt i begyndelsen af slaget, hvorefter Wulff overgav kommandoen til en styrmand, der var udsendt med en barkasse fra "Mercurius" for at levere yderligere ammunition. Efter halvanden times hård kamp meldte kadet Bull, der havde overtaget kommandoen på "Mercurius"s barkasse, at karronadens donkraft var gået i stykker, hvorfor Wulff beordrede besætningen, der var på 15 mand, at bruge "stilholdt og kile". Efter yderligere en halv times kamp måtte barkassen ro væk på grund af mange sårede. Chefen på karronadebarkassen, løjtnant Spärck, trak sig samtidig tilbage af mangel på ammunition. Wulff bedømte da, at kanonjollen skulle lægge sig uden for skud. Da "Nakskov"s kanon til bagbord også brød sammen, affyrede Wulff de sidste skud, hvorefter også han gav ordre til tilbagetrækning. Under denne manøvre gik kanonbåden imidlertid på grund, men overbevist om, at fjenden ikke kunne få den flot, forlod Wulff med sit mandskab "Nakskov" ved hjælp af de andre fartøjer. Grundstødningen havde gjort båden til et godt mål for englænderne, så adskillige af mandskabet var blevet såret, heriblandt Wulff selv, og 1 blev dræbt (86). "Nakskov" blev senere trukket flot og bragt ind til reparation (87).

Næste dag blev kanonjollen og karronadebarkassen atter placeret i Kalveboderne under løjtnant Spärcks kommando med støtte fra et nu færdiggjort dansk batteri ved Tømmerpladsen, der holdt det engelske batteri i skak (88).

Wulff meddelte i slutningen af sin rapport, at han ikke kunne give detaljerede oplysninger om bådenes tilstand, da han var blevet bragt såret i land. Samtidig ses det af hans rapport, at han ikke var helt tryk ved den omstændighed, at divisionen var løbet tør for ammunition. Derfor fremhævede han, at han havde rekvireret "Mercurius"s barkasse med ammunition, men at denne

ikke kom, før bådene havde trukket sig tilbage. Imidlertid er dette ikke korrekt, da kadet Bull i så fald ikke havde kunnet deltage i slaget med barkassen. Ganske vist har Billes journal forsøgt at løse uklarheden ved at lade Bull overtage Zeuthens kommando over kanonjollen, men Wulff angiver klart, at dels blev denne kommando givet til en styrmand fra "Mercurius"s barkasse, dels skulle kanonjollen trække sig tilbage som følge af Bulls og Spärcks tilbagetrækning. Derfor kan Bull ikke have haft kommandoen over jollen, men derimod over barkassen fra "Mercurius". Forklaringen er, at Wulff skrev sin 3 sideres tætskrevne rapport samme dag, som han blev såret, og derfor er han løbet sur i fremstillingen. Barkassen er således ankommet med ammunition, da slaget begyndte, idet barkassen jo oplyses at være i Kalveboderne på dette tidspunkt. Men der var ikke mulighed for midt i kampens hede at fordele ammunitionen. De to ødelagte kanoner medførte, at fordelingen af ammunition ikke blev forsøgt på et senere tidspunkt. Denne omstændighed lægger Wulff da også selv vægt på i sin argumentation: Hvis ammunitionen var kommet tidsnok (læs: fordelt inden slagets begyndelse), så kunne det alligevel "intet synderligt...have udrettet" (89).

Uagtet det danske angreb mod nord den 31/8 og på trods af at fartøjerne i Kalveboderne fortsat var effektivt understøttet, var de engelske batterier den 1. september parat til at bombe København. De engelske øverstkommanderende mente dog, at det var deres pligt at underrette generalmajor Peymann om, at København ville blive bombet, hvis flåden ikke blev udleveret som depositum. Ganske vist afviste Peymann opfordringen, men han ønskede at rådføre sig med Kongen. Imidlertid anså Gambier og Cathcart af hensyn til tiden ikke en sådan henvendelse for at være hensigtsmæssig. Københavns bombardement begyndte om aftenen den 2. september kl 19.30 (90).

Ikke før dette tidspunkt begyndte det engelske angreb på København; de foregående 2 ugers sammenstød var forårsaget af Københavns forsvars udfald mod fjendens landsætning af styrker og opbygning af batteristillinger. De engelske bombardementer fra søsiden inden den 2/9, der omtales af danske kilder, havde formentlig til formål at forurolige Københavns forsvar; således kan bombardementet af Dragør den 31/8 ses som en advarsel til Københavns øverstkommanderende (91).

Det engelske bombardement var også rettet mod Trekroner, idet "de engelske bombardører" ("Bomb Vessels") var ankret op i en passende afstand ("convenient Position"), hvorfra de kastede

granater; antallet af granater kastet over København den første nat var 2.000. De danske kanonbåde tvang de engelske bombardører til at trække sig tilbage, ligesom bombardérdivisionen kastede mod et engelsk batteri på Østerbro (92). Løjtnant Svenson blev beordret med 3 kanonbåde til Kalveboderne den 4/9, hvor divisionen afviste engelske forposters angreb på Tømmerpladsen næste dag. På dette tidspunkt brændte store dele af København; i de følgende dage bredte ilden sig som følge af bombardementet, og flere hundrede tømmermænd fra Holmen blev kommanderet ud for at bekæmpe ilden under kontreadmiral Lütkens overkommando (93).

Tårnet på Vor Frue Kirke brød i brand og styrtede ned den 5. september kl. 4 om morgenen. På dette tidspunkt kastede Københavns forsvar kun få granater mod fjenden; i løbet af dagen bad Peymann om våbenhvile (94).

Spørgsmålet er, om søforsvaret havde været i stand til at forhindre Københavns bombardement, eller om dets indsats kun skyldtes ordren om at forsvare sig til det yderste.

Søforsvarets funktion var at forsvare København mod et fjendtligt søangreb og fastholde havneområdet. Som det fremgår af ovenstående, lykkedes det søforsvaret at fastholde området fra Svanemøllebugten i nord til Kalveboderne i syd ved at angribe fjenden i stedet for at afvente et angreb. Imidlertid var Kongedybet og landområderne på Sjælland uden for Københavns volde under fjendtlig kontrol, hvorved søforsvaret kom til at ligge som en kile ind i et fjendtligt område. På trods af englændernes store styrker såvel til lands som til vands lykkedes det dem ikke at bryde denne kile; det var således et ubesejret søforsvar, der trak sig tilbage efter kapitulationen den 7. september. Men var årsagen hertil et effektivt søforsvar, eller var farvandet ved København ikke det sted, englænderne ville udkæmpe krigen?

Det engelske angreb blev udført med landstyrker, der under landsætningen krævede flådens beskyttelse; det var imidlertid ikke nødvendigt for selve angrebets gennemførelse, at flåden nedkæmpede det danske søforsvar eller kom på skudhold af København. Alligevel omfattede den engelske flåde fem bombardérskibe ("Bombs" se Bilag p 91); måske har årsagen hertil været, at hvis et angreb kunne gennemføres fra søsiden, ville antallet af batteristillinger og tidsforbruget ved opstillingen af disse begrænses. Imidlertid var de få bombardérskibe alle placeret i "The naval

Brigade", hvorfor formålet med disse fartøjer snarere har været at støtte landsætningen af tropper og materiel på bedst mulig måde.

Det var af væsentlig betydning for det engelske angreb, at Sjælland blev isoleret for at hindre overførsel af danske tropper hertil. Ganske vist noterede Gambier ikke førend den 21/8, at Sjælland med omkringliggende øer og Storebælt fra Hadsteens Banke i nord til det sydøstlige af Femern var i "State of Blockade" (95), men allerede den 4/8 blev det rapporteret til det danske admiralitet, at Commodore Keats var ankommet med en flådestyrke til Bæltet (96), og den 14. modtog Gambier en forespørgsel fra Keats om, hvorledes Kronprinsen skulle behandles "in Case of intercepting Him", hvortil Gambier svarede, at Kronprinsen skulle behandles med "all the Marks of Honour and Respect to His High Rank"; i øvrigt skulle han bringes til Gambier (97). Blokaden medførte umiddelbart, at indkaldte "frifolk" fra Fyn og Jylland ikke kunne transporteres over Bæltet (98), men i den følgende uge blev sejlskibe ("vessels") samlet ved Ærø, og tropper marcherede ind i Nyborg englænderne frygtede, at det var i et forsøg på at overføre tropper til Sjælland. Endvidere forsøgte en russisk fregat at landsætte en båd i Køge Bugt, og 2 skibe fra Norge landsatte 80 soldater i det nordligste Sjælland (99). I slutningen af august mødte danske hærenheder fra Lolland og Sjælland den engelske hær ved Køge; danskerne blev ganske vist hurtigt besejret, men det var altså på trods af blokaden muligt at etablere en modstand på Sjælland. De engelske øverstkommanderende måtte derfor kalkulere med, at yderligere modstand kunne forekomme.

Endvidere var den engelske flådes navigation besværet af svag vind og af ukendskab til Sundets sejlrender. "Surveillante" gik således på grund nær Saltholm den 19., ligesom det blev nødvendigt at lade 4 transportskibe ankre op i "the best Water in the outer Deep" for at markere sejlrenden (Hollænderdybet). Det blev også fundet nødvendigt at placere orlogsskibet "Alfred" nord for transportflåden ved Charlottenlund som beskyttelse mod et eventuelt angreb fra Helsingørskanten. M.h.t. proviantering opstod ligeledes et problem: da flåden ankom i Sundet, kunne man købe ind i Helsingør, men i slutningen af måneden noterede Gambier, at det på grund af krigen nu blev nødvendigt at proviantere fra Landskrona i Sverige (100), hvilket medførte længere forsyningslinier; Bælteskadren havde ligeledes besvær med provianteringen (101).

Gambiers besværligheder omfattede endvidere manglende forståelse hos den engelske regering for situationens alvor. Han bad den 20/8 om yderligere forstærkning fra England, men i

stedet anmodedes han om at hjemsende nogle af de større skibe ("Head Ships"); det afviste Gambier, idet der ville være behov for hele styrken til at føre den danske flåde til England (102). Samtidig havde de engelske styrker ikke meget tid at give af. Nok var tropperne fra Rügen transporteret til Sjælland for at medvirke i angrebet på København, men i lige så høj grad var der tale om en evakuering: den 30/8 imødeså Gambier Stralsunds og Rügens fald, hvorfor også dette område blev erklæret for at være i "State of Blockade" (103).

Derfor var det nødvendigt for de engelske øverstkommanderende at få aktionen overstået så hurtigt som muligt ved at anvende hele den militære styrke, de havde til rådighed. Københavns bombardement var imidlertid ikke beordret af den engelske regering, men bombeangrebet var en konsekvens af det tidspres, Lord Castlereagh fremhævede i ordren til de øverstkommanderende: "That the Result (must) be rapid" "into the most effectual Execution" (104). I en undersøgelse af artilleriet i Napoleonstiden har Egon Eriksen påvist (p 170), at den gængse antagelse om, at englænderne i vid udstrækning benyttede det nye våben, de congrvske raketter, er forkert, idet der kun blev affyret 300 raketter ud af i alt 6.000 projektiler. Det var således konventionelt artilleri særlig bomber fra de svære mortérer, der blev brugt til bombardementet. For Bille var de congrvske raketter nye og ukendte; i sin rapport den 23/8 skrev han:

"Jeg vil ikke undlade at bemærke, at de engelske...
kastede med en slags raketter, som kun gør en poli
seret (sic) nation liden ære..." (105).

Hvorvidt en øverstkommanderende i krig kan tillægges samvittighed og skyldfølelse, må være et moralsk spørgsmål, der ganske falder uden for dette emne, men Gambiers brev af 5/9 til Castlereagh kan imidlertid lede tanken hen på sådanne overvejelser, idet han skrev:

"The Bombardment of Copenhagen... was the unavoi
dable Consequence of General Peimann's Refusal to
comply with the Terms proposed..." (106).

Således mente den engelske Admiral, at Københavns bombardement skyldtes den danske Højstkommanderende, hvorved han jo selv blev fritaget for ansvaret!

Kanonbådsforsvaret blev beskrevet i "Prometheus"s log som "a strange Fleet", som Gambier lidt overrasket konstaterede bestod af et stort antal både, der kunne avancere op ad kysten under dække af især stykprammene mod nord (107). Herved blev de en effektiv og farlig modstander for en flåde, der var besværet af vindstille og ukendskab til farvandet.

Det blev derfor nødvendigt at udstyre de engelske brigger med lange 18 punds kanoner fra linieskibene, ligesom "Zebra" med sine både forsøgte at afskære en dansk kanonbåd under angrebet den 18. På land blev batterier opstillet nær kysten ved Svanemøllen for at imødegå kanonbådenes angreb på landstyrkerne; senere forsøgte man at angribe "the outer Blockship" (i.e. "Mars") fra søsiden, idet "Mars" beskød de engelske landstyrkers operationer. Om natten efter den 26. blev en større bådstyrke samlet omkring "Cambrian" under ledelse af "Vesuvius"s Captain Arthur for at forsøge et overraskelsesangreb, da det den foregående nat var lykkedes at sejle omkring "Mars" uden at blive anråbt ("hailed"). Da det imidlertid var for lyst på det valgte tidspunkt mellem kl. 21 og 22 denne nat og den næste, blev aktionen opgivet (108). Samtidig havde landbatterierne dagen før påbegyndt beskydning af søforsvaret, ligesom Gambier og Cathcart besluttede at opstille et tungt batteri ("Battery of heavy Guns of the Line") over for Trekroner mod de danske blokskibe, et arbejde der blev udført af 130 mand fra flåden under ledelse af "Hebe"s Captain Andrew King (109). Formålet med disse aktioner var især at forsvare landstyrkerne, men ønsket om en forbedret placering af "The advance Squadron" har sikkert også spillet ind, idet bombardérskibene efter den vellykkede landsætning af angrebsstyrkerne nu kunne sættes ind mod danskernes faste og flydende søforsvar. Imidlertid blev de forjaget af de danske kanonbåde, da de blev lagt nord for Trekroner om aftenen den 2. september (109a).

Kanonbådsforsvarets angreb omtales af Gambier ved brug af "annoy", der også her bør oversættes til "genere", men der var dog tale om regulære danske angreb, der måtte imødegås af englænderne med tunge våben. Gambier anvender også udtrykket ved beskrivelse af Hood's opgave ud for Prøvestenen, hvor hans division blot skulle lægge sig uden for skudvidde (110). Formålet må således have været at engagere Prøvestenen med dets flydende defension for at undgå, at dele af denne defension blev flyttet til Svanemøllebugten.

Den bevægelige defension bestod af en bombardérdivision og kanonbåde; sidstnævnte var besluttet bygget i flådeplanen af 1806 med det formål at opbygge en kystforsvarsflotille, der kunne samarbejde med hærstyrkerne. Bygningen blev påbegyndt inden det engelske angreb, men kun en begrænset del blev færdig til brug i søforsvaret mod englænderne (111). Bombardérdivisionen bestod af ialt 20 fartøjer, fordelt på 3 mortérbarkasser, 1 mortérchalup og 16 bombardérpramme. Kronprinsen havde fremhævet i mobiliseringsordren, at han bedømte de af ham "anskaffede mortérer til barkasserne (for at være et) meget vigtigt værn"; imidlertid fandtes kun 3 barkasser, hvorfor Bille fik "indrettet 16 andre pramme, hver med en mortér", hvortil han manglede artilleriofficerer. Derfor anmodede han Peymann den 14. om at få stillet 16 artilleriofficerer og 48 konstabler til rådighed; ligeledes udbad Bille sig 140 soldater og 10 underofficerer til den øvrige defension på Reden (112). På dette niveau har samarbejdet mellem land og søetat fungeret. Det har derimod knebet med koordineringen af de to etaters udfald mod fjenden; dog var samarbejdet mellem landbatteriet og kanonbådsstyrken ved Kalveboderne en undtagelse. I Kriegers rapport fra 20/8 blev det fremhævet, at Holsten havde været på den befalede post kl. 2.30 med 9 kanonbåde for at afvente underretning om, hvornår angrebet skulle begynde. Underretningen udeblev imidlertid, men da Holsten to timer senere så, at landtropper begyndte at avancere, påbegyndte også han angrebet kl. 4.30. Det er dette angreb, H.G. Garde fremfører som eksempel på det dårlige samarbejde mellem de to etater (se min p 10). Materialet omfatter i øvrigt ikke oplysninger om, hvorvidt samarbejdet var dårligt, men det er bemærkelsesværdigt, at søforsvarets angreb den 23. i Svanemøllebugten ikke blev støttet af hæren, og at hærens udfald den 31. begrænsede sig til at omfatte området ved Classens Have, selv om søforsvaret avancerede yderligere mod nord. Derfor kan følgende formulering i Billes brev af 8. september til Kronprinsen læses som en kritik af hæren:

"Kært vil det være mig, om jeg...kan sige(:) Kronprinsen har læst min rapport, og han er kendt med Deres (i.e. marinens personels) handlinger. Min egen konduite og bestræbelser som kommanderende for søvæsenet vil nådigst erfares af journalekstrakten" (113).

Brevet bar således ikke præg af frygt for Kronprinsens reaktion, sådan som Peymanns og Bielefeldts rapporter efter kapitulationen gjorde det (114), ligesom ovennævnte journal blev forelagt ved retssagen mod blandt andre Peymann.

Billes rapporter til Kronprinsen var begejstrede m.h.t. personellets kampiver og søforsvarets indsats, hvor tilbagetrækning kun skete under stor modstand (115). Imidlertid gav Bille allerede i sin rapport den 18. udtryk for tvivl om søforsvarets mulighed for at holde stand. Han skrev således: "men springer vinden nordlig vil...Trekroner...og Prøvestenen få deres tur" (116). Efter angrebet den 20. indså Bille, at Københavns kapitulation var uundgåelig, idet ordren om at gøre klar til ødelæggelse af flåden udstedtes næste dag. Ganske vist blev ordren indledt med, at "man ikke bør tænke sig muligheden i, at staden kan overgå" (i.e. kapitulere, 117), men hvis Bille virkelig havde ment dette, kunne ordren jo lige så godt have været udstedt som en forholdsordre allerede ved englændernes landgang. Bille vender ikke senere tilbage til spørgsmålet om søforsvarets mulighed for at modstå et angreb. Imidlertid blev en i øvrigt dateret ordre til at iværksætte ødelæggelsen afgivet den 23., idet der henvises til korrespondancen mellem overequipagemesteren, kommandør Kierulff, og admiralitetet den 22. og 23. (118), hvoraf følger, at det vellykkede søndagsslag den 23. ikke fik betydning for Københavns forsvar; kapitulation med englændernes krav om udlevering af flåden var stadig for søforsvaret den forventelige udgang på denne krig.

Imidlertid bevarede Bille håbet om, at det måtte være muligt at forhindre flådens udlevering selv efter at kapitulationen var en kendsgerning. I brevet til Kronprinsen den 8. september spurgte han direkte om "der...ikke kunne forventes hjælp" inden de 6 uger, englænderne havde fået til at klargøre flåden, for i så fald "kan endnu flåden muligvis reddes". Sådan kom det imidlertid ikke til at gå (119).

Tilsvarende havde kontreadmiral Lütken håbet, at hjælp fra Københavns borgere ville gavne forsvaret. Ved krigsbegivenhedernes begyndelse opfordrede han Københavns borgere til at støtte personellet på søbatterierne og kanonbådene; dagen efter var indsamlet 3.000 RD, der siden blev forøget til 12.000 RD og et "betydeligt parti provisioner in natura". Uddelingen skete i samråd med de kommanderende, og omfattede p.g.a. den indsamlede mængde også andre dele af Københavns forsvars personel (120). Det er denne indsamling H.G. Garde omtaler som et resultat af søforsvarets angreb, der fik Københavns borgere til at tro på, at det alligevel nyttede at gøre modstand.

Sammenfatning og konklusion:

Københavns søforsvars funktion var at forsvare København mod et angreb fra Sundet og at forhindre fjenden i at få adgang til Københavns Havn ved at befæste Kronløbet og Kongedybet. Funktionen lykkedes ved et sammenfald af tre faktorer: Den kombinerede stærke befæstning af havnens indløb bestående af en flydende og en fast defension, der understøttede den bevægelige defensions angreb på fjendens transportflåde, landsætningsbrigade og landstyrker; det gode sensommervejr med svag eller ingen vind, der hindrede den engelske flådes manøvreduelighed, og de stadig lange lyse aftener, der hindrede englænderne i overraskelsesangreb; fjendens manglende kendskab til farvandet ved København.

Derfor lykkedes det søforsvaret at tvinge fjenden til at foretage særskilte dispositioner for at forsvare egne styrker. Imidlertid blev Københavns bombardement udført af landstyrker, idet englænderne ikke baserede angrebet på flådestyrken, og derfor var det danske søforsvar intakt ved kapitulationen.

Koordineringen af søforsvarets og landstyrkernes udfald voldte besvær, men 1806forsvarsplanens hensigt med en kanonbådsflotille som støtte for landstyrker viste sig at være anvendelig dels under udfald som ved Classens Have, dels ved koordinering mellem landbatteri og kanonbådsdivision som ved Kalveboderne.

Ligeledes har kanonbådsforsvaret haft den væsentlige psykologiske betydning, at Københavns befolkning og landforsvar kunne se, at det var muligt at slå fjenden tilbage i hvert fald for en tid. Men samtidig havde søforsvarets chef tidligt set, hvor det bar hen, hvorfor hans bevæggrunde for at forsvare København mere skyldtes Kronprinsens ordre til at forsvare sig til det yderste samt ønsket om "at erholde en ærefuld død", som han skrev til Kronprinsen den 8/9, end en tro på, at søforsvaret havde mulighed for at hindre det endelige angreb.

Imidlertid var havneområdet under søforsvarets kontrol, hvilket betyder, at det såvel teknisk som militært havde været muligt at gennemføre en ødelæggelse af flåden, uden at fjenden havde haft mulighed for at forhindre det.

5. FLÅDENS ØDELÆGGELSE

Kronprinsen udstedte efter sin ankomst til København den 11/8 flere ordrer; således blev generalmajor Peymann fx beordret til at udtage tidligere artillerister fra landeværnsbataljonerne, hvis artilleriet manglede mandskab. Ligeledes blev han beordret til at påse, at "krudtkælderen på Quinti Batteri, som var tomt i dag, bliver fyldt" (1). Ordrene er med sikkerhed kendt af Peymann, idet de også eksisterer i hans afskrift med den for ham typiske efterskrift "in fidem copia". Denne sidste ordre med arkivnummeret 4 indeholder imidlertid også den væsentlige befaling til Peymann, at

"...De fører overkommandoen over alt militær...".

Befalingen skal ses i sammenhæng med, at Peymann den 8/5 1807 blev beordret til at overtage "den øverste kommando på Sjælland" i stedet for generalmajor Gedde, der havde "haft en voldsom forkølelsesfeber siden marts måned". Dog skulle generalmajor grev Baudissin forestå "Gourvenementet" og kommandantskabsforretningerne i København, men under Peymanns overkommando. Derimod forblev ingeniørkorpset under Kronprinsens "immediate" kommando (2).

Nu blev denne kommando altså udvidet til at omfatte hele landmilitæret uden indskrænkning; hvorvidt det omfattede kun København eller hele Sjælland, får derimod stå hen. Ordren var endvidere en irettesættelse af omend ikke Peymann, så af det forsvar han havde ansvaret for, idet krudtkælderen var tom. Alligevel kan man forundres over, at Kronprinsen havde tid til at undersøge dette forhold. Som Højstkommanderende må der have været forhold af større vigtighed at tage stilling til! Men Kronprinsen havde åbenbart besluttet at forblive i København for at lede byens forsvar; derfor de mange ordrer til generalkommissariatet og admiralitetet om forsvarsdetaljer. Kronprinsen skrev da også til generalløjtnant Moltke i Nørrejylland, at "jeg har besluttet for min person at forfølge mig til København...", imedens kommandoen over den forsamlede armé ved landegrænsen var overgivet til generalløjtnant, Prins Frederik af Hessen og det politiske til grev

Bernstorff; Baudissin blev udnævnt til at føre kommandoen over bl.a. Kolding, hvilket blev meddelt Moltke den 13. (3).

Kontreadmiral Lütken gik om aftenen den 11. til Kronprinsens følge for at forhøre sig om hans "velbefindende efter en så fatigant rejse"; det førte til, at han blev indkaldt til en samtale med Kronprinsen om situationen, og denne samtale gav ligeledes Lütken det indtryk, at "Han forblev i Byen" (4).

Imidlertid ændrede Kronprinsen planer senere samme aften, for mellem kl. 22 og 23 afleverede han til Peymann en skriftlig ordre, der indledtes med, at "mine pligter kalder mig til armeen"; næste dag rejste Kronprinsen med sin sindssyge fader, Kong Christian VII, til Kolding. Det er denne ordre, eftertiden har benævnt som "Peymanns instruks", og som nu kun findes i afskrift, foretaget af Peymann, der fik ordre til at kommunikere befalingen til admiralitetet, magistraten og kancelliet. Derfor er ordren i disse etaters kopibøger afskrifter af Peymanns, hvis oprindelige afskrift findes i Det kongelige Biblioteks Håndskriftsafdeling (5).

Det forhold, at Kronprinsen umiddelbart før sin afrejse personligt afleverede en ny ordre til Peymann angående hans kommandoforhold, viser, at Kronprinsens afrejse fra København ikke var planlagt førend i sidste øjeblik. Om årsagen hertil oplyser materialet umiddelbart intet, og årsagen er ikke yderligere undersøgt, da det falder uden for mit emne. Det skal blot konstateres, at Kronprinsen om aftenen den 11. udstedte en ordre til Peymann, der m.h.t. indhold og form var væsentlig forskellig fra de ordrer, Kronprinsen havde udstedt tidligere på dagen den 11. august.

Peymann blev nemlig befalet i dette af Kronprinsen personligt afleverede brev at "antage...hele kommandoen af så vel sø som landde fension...Alt såvel civilt som militært lyder Dem. ...generalmajor Bielefeldt og kommandør Bille kom manderer under Dem en second...og skal i tilfælde at De blev syg, være Højstkommanderende" (6).

Hermed blev en kommando konstitueret, der i Kronprinsens fravær havde uindskrænket magt. Endvidere blev Peymann instrueret om at forsvare sig til det yderste, men om ikke at være

agressor, ligesom al engelsk ejendom skulle konfiskeres ved fjendtlighedernes begyndelse. Og herefter fortsætter ordren:

"Proviaenteringen sker snarest muligt, så vel til Kronborg som Københavns fæstninger".

I ordre nummer 4 er denne befaling formuleret sådan:

"At København, Citadellet og Kronborg bliver tilstrækkelig provianterede, ville De behage igennem Kollegiet at foranstalte".

Det vil altså sige, at selv om Kronprinsen afgav principielle retningslinier for en kommando, hvis kompetence svarede til den, han selv ville have haft, hvis han var forblevet i København, så gentog han alligevel en allerede tidligere givet ordre om en set i denne sammenhæng detalje! Det er så meget mere besynderligt, da Kronprinsen hverken fastlagde hvilken næstkommanderende, der skulle være Højstkommanderende i tilfælde af Peymanns forfald eller hvilke forholdsregler, der skulle træffes angående flåden.

Imidlertid mente Kronprinsen, at forholdsregler angående flåden var blevet truffet, idet han i sit brev af 13/11 1807 til overkrigskommissionen opstillede 18 punkter, "som må være hovedformålet for (krigsrets) undersøgelserne", og under pkt. 8 spurgte Kronprinsen:

"Hvorfor har admiral Lütken ej i det såkaldte råd påtalt efter hans til mig ytrede mening, hellere at brænde flåden end at overgive den i fjendens hænder, i særdeleshed da han vidste, at jeg tænkte således herover" (7).

I sit forsvar bekræftede Lütken, at denne samtale havde fundet sted, idet han skrev:

"Hans kongelige Højhed sagde: Før de engelske skul

le få flåden, før skal jeg stikke ild på den med egen hånd, hvilken ytring jeg da istemmede...".

Dog mente Lütken altså, at det var Kronprinsen, der først havde talt, hvorved Lütken ikke gavnede sit forsvar; uanset om Kronprinsens udtalelse kunne anses for at være en ordre i militær forstand, så var det i hvert fald et klart ønske vedrørende flåden, der blev udtalt til en højtstående flådeofficer. Imidlertid må Kronprinsens version ses som en cadeau til Lütken, da anklagen mod ham ellers ville have været langt alvorligere; han blev da også frikendt. Kronprinsen accepterede således efter krigens afslutning stadig, at ordren ikke var blevet givet formelt korrekt, for allerede få dage efter samtalen med Lütken blev ordren udstedt endnu engang: Den 18. blev løjtnant Steffens sendt som kurer til København med en ordre om, at flåden i påkommende tilfælde skulle ødelægges:

"...da skal De (i.e. Peymann) sætte ild på flåden, og lade den brænde...(hellere) end at se samme i sin og landets fjenders hænder" (8).

Ordren nåede dog ikke frem, da Steffens faldt i fjendens hænder uden for København.

Men Lütken var ikke i tvivl om, at han var blevet pålagt en opgave af Kronprinsen. Efter dennes afrejse søgte Lütken nemlig at få "kundskab om nogen ordre var efterladt til...at brænde flåden, men ingen vidste deraf noget". Lütken håbede dog på, så længe byens porte var åbne, at en ordre ville komme, men "da al kommunikation var hævet, pønsede jeg på, hvorledes jeg burde forholde mig i henseende til de ord, Hans kongelige Højhed havde behaget at sige mig". Imidlertid besluttede Lütken sig til ikke at underrette Peymann, da erfaringerne fra 1801 jo netop var, at alt kunne ske: sæt nu, at Kongen af England pludselig døde(!). Forsvarstalen er et velskrevet eksempel på inkompetensens ansvarsforflygtigelse. Dog underrettede han som de eneste admiral Winterfeldt og Bille.

Den 21/8 udstedte Bille ordren vedrørende flådens ødelæggelse til Holmens overequipagemester, kommandør Kjerulff (se min p 41). Lütkens underretning var nu næppe årsag

hertil; dels tog Bille selv ansvaret for udstedelsen her er således ikke tale om at henvise til Lütken eller dennes samtale med Kronprinsen dels skete udstedelsen ikke, førend det var klart, at Københavns forsvar ikke fortsat kunne modstå det engelske angreb. Bille beordrede, at rorene skulle fjernes fra alle skibene og placeres tillige med mahlerne (i.e. model af roret) således, at de let kunne tilintetgøres, ligesom master, rundholter, sejl m.v. skulle tilintetgøres i påkommende tilfælde. Begrundelsen herfor var, at "gøre det så besværligt som muligt for fjenden at transportere flåden bort". Derimod mente Bille, at sænkning ikke var mulig p.g.a. for lidt vand i havnen, og at ildspåsættelse ville være en fare for byen. I øvrigt blev Kjerulff opfordret til at fremsætte forslag.

Næste dag svarede Kjerulff, at man var begyndt på at aftage rorene for at samle dem på Ny og Gammelholm, ligesom mahlerne var blevet samlet på ét sted. Han fandt det imidlertid nødvendigt, at så mange tømmermænd som muligt blev fordelt på flådens skibe med det samme, hvis ødelæggelsen af master m.v. skulle ske, umiddelbart efter befaling blev givet. Tømmermændene kunne skaffes fra "det Asiatiske Kompagni, Larsens Plads med flere pladser", og de kunne endvidere anvendes til at slukke ild, der måtte opstå i skibene, idet Holmen kun havde kunnet afgive 5-6 mand til hvert skib. Kjerulff foreslog endvidere, at der blev boret huller i skibene, for at de kunne løbe fuld af vand, da det jo så ville vanskeliggøre fjernelsen, og hvis det armerede orlogsskib "Waldemar" yderligere blev lagt på tværs for Bommen, inden der blev åbnet for vandet, ville adgangen til havnen være fuldstændig lukket. Her til krævedes dog aftakling og bemanning.

Den 23. godkendtes Kjerulffs forslag af Bille; iværksættelse skulle ske, når "nødvendigheden måtte fordre sådant og ordre dertil gives". Indrulleringschefen, kommandør Platou, blev beordret til at fremskaffe det nødvendige mandskab, der derefter skulle fordeles af Kjerulff (9).

Mandskabet var på plads senest den 2. september, for på denne dag blev "ordre (givet) til at indrette alle krigsfartøjer således, at de på første vink kan synkes (sic). Ligeledes at alle sejl, takkelage, ræer () o.s.v. kan kappes og tilintetgøres" (10).

Den endelige ordre til at ødelægge skibene blev ligeledes udfærdiget formentlig den 23. august, men den blev aldrig videregivet.

Om aftenen den 5/9 kl. 20 blev en dansk parlamentær sendt til fjenden, og den 7. om morgenen blev man enige om kapitulationsbetingelserne. Billes journal noterede herefter, at "den hele mobile defension (lagde) ind af Bommen, og folkene gik fra skibene" (11). Ikke et ord om at

der blev givet ordre til at ødelægge flåden eller om et forsøg herpå. Hvorfor blev flåden ikke ødelagt inden kapitulationen, nu da alt var forberedt dertil? Bille forklarede i sit brev til Kronprinsen den 8., at

"alting var proponeret til at gøre flåden () ubrugbar
...men dette kunne og måtte nok ikke ske, når man vil
le kapitulere thi da ville vel kapitulationen ikkun
bleven ringe...jeg opponerede (stærkt) mod kapitula
tionen...(men jeg) indser... at mit forslag ikke nyt
tede til andet om at erholde en ærefuld død..og i den
mellemtid da tilintetgjort skibene" (12).

Såvidt Billes begrundelse for at flåden ikke blev ødelagt. I det actum, Peymann sendte til Kronprinsen den 8., blev forløbet af kapitulationsforhandlingerne beskrevet (13).

Den 6. september blev de første autoriteter fra de militære og den civile etat sammenkaldt for at tage stilling til en eventuel underhandling med fjenden. Peymann havde indkaldt dette råd efter at være blevet enig med Bielefeldt og Bille; med udgangspunkt i "det grusomme, ja mageløse bombardement", der havde haft så ulykkelige følger, redegjorde han for Københavns situation: byen var indesluttet, fjenden i stand til at "berøve os vandet fra Peblingsøerne", en del af byens brønde gjort ubrugelige p.g.a. brand (sic), fødevarelagre brændt op, og brandkorpset kunne ikke begrænse ilden. Bombardementet havde endvidere medført, at det bevæbnede borgerskab forlod deres poster for at redde familie og formue. En parlamentær var derfor afsendt til fjenden aftenen før, og nu spurgte Peymann,

"...om man kan inklade sig på at antage fjendens
påstand om flådens udlevering samt på denne basis
underhandle om en kapitulation;
eller
om man bør forkaste den af fjenden som ufravigelig

anmeldte præliminærartikel og vedblive krigen".

Efter en forhandling, hvor ingeniørkorpsets chef, generalmajor Gedde, erklærede, at fæstningen i den nuværende forfatning ikke var i stand til at holde sig imod en angribende og stormende fjende, blev de sammenkaldte enige om

"at indlade sig i underhandling med fjenden om en kapitulation på den af ham angivne basis, nemlig flådens udlevering.; dog proponere(de)...hr konferensråd Colbjørnsen den betingelse, at ingen andre engelske tropper skulle indlades i byen end de officerer, kommissarier og militære, som i underhandlingernes gang bestemmes og vedtages".

Såvel den kommanderende general som de to herrer næstkommanderende tiltrådte dette ved deres underskrift tillige med de øvrige tilstedeværende; fra søetaten Winterfeldt, Lütken og Kjerulff. Herefter udnævntes generalmajor Walterstorff, kontreadmiral Lütken og generaladjutant Kirchhoff til at underhandle med fjendens tre officerer MajorGeneral Sir Arthur Wellesley (den senere Duke of Wellington), Sir Home Popham, Flagcaptain, og LieutenantColonel Murray, generalkvartermester.

Resultatet af denne underhandling blev forelagt det atter forsamlede råd, der så sig nødsaget til at acceptere, da Gedde havde erklæret, at fæstningen ikke kunne holdes. Bille udtalte dog i et særskilt votum, at

"jeg kan derimod ikke tiltræde den anførte mening og deri være enig med den kommanderende general og... Bielefeldt, men tror meget mere, at en kapitulation af denne natur ikke bør antages, men at man, forinden man derpå indlod sig, burde gøre et udfald med alt,

hvad der i staden er bevæbnet, tillige med alle de søfolk, som er på kanonbådene, samt Holmens magt, hvilken da i det mindste ville udgøre 3000 mand. Når man da slog som fortvivlede folk for sin ære, kunne man dø en rolig død" (14).

Dette blev herefter underskrevet af Peymann, Bielefeldt og Bille om morgenen den 7. kl. 4, hvorefter en yderligere motiveret betænkning fra de tilstedeværende fulgte. Fra søetaten blev det fremhævet, at hvis der var tid, burde flåden ødelægges med Winterfeldts tilføjelse om, at det jo ikke havde samme nytte nu som før, og "når det mislykkes, giver (det) fjenden anledning til større påstand" (15).

Hermed blev kapitulationen antaget og endelig underskrevet den 7. september kl. 12 middag.

Billes forklaring i brevet den 8/9 til Kronprinsen, om hvorfor flåden ikke blev ødelagt, svarer ikke til de overvejelser, rådet gjorde sig i forbindelse med kapitulationen. Imidlertid underskrev Bille det officielle actum uden at få tilføjet en indsigelse mod det beskrevne forløb, hvorfor denne fremstilling må anses for at være korrekt. Bille opponerede således ikke på mødet den 6. mod en kapitulationsforhandling på grundlag af udlevering af flåden, ligesom han intet nævnte om flådens eventuelle ødelæggelse i sin udtalelse den 7. Rådet afviste endvidere ikke hans votum med den begrundelse, at flåden ikke kunne ødelægges, når man ville kapitulere; derimod vurderedes det, at Københavns fæstning ikke kunne modstå en fjendtlig storm.

Men hvorfor blev flåden ikke forsøgt ødelagt inden afsendelsen af en parlamentær, og hvorfor undlod Bille både den 6. og den 7. at foreslå flåden ødelagt?

Peymann begrundede i sit forsvarsskrift afsendelsen af en parlamentær den 5. med ønsket om at få våbenstilstand for at påbegynde en underhandling med fjenden. Han havde hverken angivet eller accepteret et grundlag for våbenstilstanden; således havde det været muligt stadig at destruere flåden (16). Imidlertid er udsagnet, der er skrevet den 20/9 1808 på krigs fiscalens spørgsmål om, hvorfor "flåden ei blev destrueret, førend en parlamentær blev udsendt den 5. september" (17),

usikkert, fordi Peymann allerede den 20/11 1807 skrev til "den i anledning af kapitulationen i København nedsatte overkrigskommission", at hans hukommelse svigtede efter, at han var blevet skudt i benet (18).

Den tyske præst, L.M. Hudtwalker, beskrev den 13/11 1807 sit besøg den 5. om formiddagen hos sin mangeårige ven Peymann således (19): Peymann var nedslået og havde sagt, at han var beordret til at forsvare byen til det yderste, hvilket Hudtwalker mente, han også havde gjort i betragtning af ødelæggelsernes omfang. Ved 16tiden besøgte han atter Peymann, hvor han nu også fandt Bielefeldt. "Beide waren sehr bewegt und sehr beschäftigt und ich fragte daher bloss: "Meine Herren, ist denn an keine Rettung unsrer Stadt zu denken", hvortil de svarede, at hvis borgerne erklærede, at de ikke kunne mere, så ville de være nødt til "in Unterhandlungen zu treten". En sådan erklæring satte Hudtwalker sig så for at fremskaffe, hvilket også lykkedes (20). Snart efter erfarede han, "dass ein Parlamentair ins englische Hauptquartier abgegangen sei" (21). Hudtwalker mente altså, at Peymann og Bielefeldt besluttede sig til at afsende en parlamentær, allerede da de sagde, at de ville forhandle, hvis borgerne erklærede, at de ikke kunne mere.

Bille blev tilkaldt sent om eftermiddagen til generalkommandoen, hvor nu også generalauditør Bornemann var tilstede. Peymann tilkendegav da, at situationen fordrede, at en parlamentær blev sendt til fjenden, for at underhandling kunne påbegyndes. Bille svarede,

"at...det ikke endnu var tid eller nødvendigt" (22),

Svaret var i forlængelse af hans svar fra dagen før; Peymann havde nemlig inddraget Bille i overvejelser om at afsende en parlamentær til fjenden for at bede om, at Frederiks Hospital blev skånet for et bombardement (23), hvortil Bille havde svaret, at det ikke ville nytte (24).

Under Billes og Peymanns samtale kom "Stadshauptmanden" ind og erklærede, at "der overalt i borgerskabet herskede den bedste stemning", hvilket Bille opfattede som en bekræftelse på sin udtalelse; Bornemann havde under denne samtale trukket sig tilbage. Peymann fastholdt imidlertid sit krav, hvorfor Bille fik det indtryk, at spørgsmålet allerede på forhånd var afgjort. Herefter vendte han tilbage til Holmen, hvor han senere erfarede, at en petition fra borgerne var indkommet, men den indeholdt ikke noget bestemt forlangende om en overgivelse (25).

Bille refererede således for overkrigskommissionen den 28/11 forhandlingen den 5/9 sådan, at han ikke havde mulighed for at få indflydelse på beslutningen om at afsende en parlamentær. Formentlig var hans indflydelse begrænset, da han reelt var reduceret til 3. kommanderende, idet Bielefeldt allerede fra den 31. august var blevet overladt væsentlige kommandobeføjelser vedrørende Københavns forsvar; senere overtog han Peymanns kommando (26). Men langt væsentligere er det, om Bille virkelig ønskede at hindre en afsendelse, idet Peymanns actum indledtes med, at han og de to næstkommanderende var enige om at sammenkalde et råd i fortsættelse af parlamentærens afsendelse, hvilket Bille underskrev uden at gøre indsigelse. Hvis Bille havde villet hindre en afsendelse af en parlamentær, havde det krævet, at han foreslog et alternativ, og selv om søforsvaret var effektivt, gav det som påvist ikke anledning til at tro, at fjendens angreb kunne forhindres. Alternativet var da at ødelægge flåden, men Bille havde ikke informeret Peymann og Bielefeldt om de foranstaltninger, der allerede var gjort.

Dette ses dels af, at Bille i sine ordrer vedrørende flådens ødelæggelse ikke henviste til de to herrer; at han hverken i sine rapporter til Peymann oplyste ham herom eller i rapporterne til Kronprinsen fra før kapitulationen omtalte, at forberedelserne var sket i samråd med Peymann. Orienteringen kunne være sket mundtligt, men som tidligere påvist, var koordinationen mellem de to etater dårlig, og det personlige forhold mellem Bille og Peymann var ikke og blev heller ikke nært; således aflagde Bille kun ét besøg hos Peymann, i den tid denne sad i fæstningsarrest (27).

Dels svarede både Peymann og Bielefeldt i deres forsvarsskrift benægtende på spørgsmålet, om de var blevet orienteret af Bille. Det var selvfølgelig i deres interesse at svare benægtende, men begge erkendte dog, at de var orienteret om, at søetaten ville lave huller i skibene for at sænke dem. Dette havde de imidlertid afvist, da der ikke var vand nok i havnen, hvorfor det eneste, man ville opnå, var at vinde tid; flåden kunne jo hæves og repareres af fjenden. Samtidig svarede de enstemmigt, at de ikke vidste, at hullerne virkelig var lavet (28). Bielefeldt tilføjede, at han var kommet til København den 13/8 og havde umiddelbart herefter forhørt sig, om der var udstedt befaling angående flådens ødelæggelse, men havde fået nej fra både Peymann og Bille. Herefter citerede han efter hukommelsen en samtale, han havde haft med Bille efter kapitulationen ("conventionen") nogle dage, før Bille i september måned rejste fra København:

Bille:

"Det havde dog været meget godt, når vi havde destrueret flåden, således som jeg har proponeret ved at gøre skibenes sejl og ror ubrugbare".

Bielefeldt:

"Har Herr kommandøren foreslået flådens destruering på denne måde, som De nu behager at sige?...Herom ved jeg jo aldeles intet, thi aldrig har De hverken direkte eller indirekte for mig ytret den ide, men kun at man kunne gøre åbninger i skibene for at lade dem synke..."

Bille:

"Jeg erindrer ikke anderledes end at have også til Dem meddelt denne plan, men hvis det ikke er sket, så ved jeg dog vist, at Peymann har været underrettet" (29).

Dette afviste Peymann på Bielefeldts spørgsmål (30). Uanset om Peymann allerede på dette tidspunkt havde en dårlig hukommelse, så havde Bille ikke sikret sig, at andre uden for søetaten havde fået kendskab til forberedelserne til flådens ødelæggelse. Bille fastholdt over for overkrigskommissionen, at Peymann var underrettet (31), men det er væsentligt at bemærke, at Bille hverken henviste til en skriftlig meddelelse eller hævdede, at også Bielefeldt var underrettet. Resultatet var altså, at påstand stod mod påstand.

Da det kan konstateres, at Bille bortset fra i brevet til Kronprinsen af 8/9 kun omtalte ødelæggelsen til søetatens personel, og at han i forbindelse med kapitulationsforhandlingerne ikke omtalte muligheden for en ødelæggelse, så er det sandsynligt, at Peymanns og Bielefeldts benægtelse er korrekt. Alligevel havde Bille beordret forantaltninger klargjort til flådens ødelæggelse uden at have beføjelse hertil. At forberede endsige beslutte en ødelæggelse af et helt værn, må antages kun at kunne ske med den Højstkommanderendes samtykke. Derfor undlod Bille både ved mødet i generalkommandoen den 5. og i rådet den 6. og 7. at orientere om sine foranstaltninger, og derfor var hans afvisning af at sende en parlamentær mere formel end reel.

Peymanns brev til Cathcart, som parlamentæren blev afsendt med, indeholdt følgende passus:

"For preventing further Effusion of Blood, and not exposing the City to the sad Consequences of a longer Bombardment, I propose an Armistice of 24 Hours..." (32).

Det ses altså, at anmodningen om en våbenhvile var begrundet med ønsket om at stoppe ødelæggelserne, og ikke af en strategisk overvejelse. Denne situation benyttede englænderne til at presse deres krav om en kapitulation igennem.

Derfor var Peymanns påstand i 1808 om, at flåden stadig kunne destrueres efter parlamentæren var udsendt, en efterrationalisering. Intet skridt blev taget af overkommandoen for at iværksætte en ødelæggelse, da formålet "kun" var at hindre en fortsættelse af Københavns bombardement. Ganske vist skrev Winterfeldt i sin rapport til Kongen den 8/9, at Peymann havde foreslået, at danskerne selv ødelagde flåden, men Peymann afviste selv, at dette havde forbindelse med søetatens forberedelser (33).

Den 6. september valgte Bille at underskrive beslutningen om at påbegynde en underhandling med udgangspunkt i flådens udlevering; situationen var for Bille den samme denne dag som dagen før. Winterfeldt skrev imidlertid til Kongen, at han var gået til hovedkvarteret med den faste beslutning at råde til flådens totale ødelæggelse, men at han dér havde set, at der blandt de fremmødte var mænd med politiske ideer og bevæggrunde anderledes end hans, hvorfor han skønnede, at den militære ære "ville lidet komme i betragtning" (34). Så også Winterfeldt skrev under, ligesom Lütken og Kjerulff.

Imidlertid havde Bille gjort klar til en ødelæggelse af flåden, så hvis denne skulle effektueres, måtte Peymann eller rådet informeres. Bille havde derfor forsøgt at skabe en stemning i rådet til fordel for en ødelæggelse. Lütken skrev nemlig i sit forsvarsskrift, at han havde læst i protokollen, at

"Bille har foranlediget, at jeg blev kaldet til rådet" (35).

Lütken fortæller endvidere, at han havde deltaget i overvejelserne om, hvordan flåden kunne ødelægges uden brug af ild, men da bombardementet begyndte, var han ikke på Holmen, idet han var blevet pålagt "forretninger" ved brandvæsenet. Derfor havde han intet kunnet gøre for at fremme en ødelæggelse, og i øvrigt havde Winterfeldt og flere af marinens "flagmænd" jo også deltaget i overvejelserne (36).

Det væsentlige er dog, at det var til Lütken, Kronprinsen havde sagt, at han hellere ville se flåden ødelagt, og derfor havde Bille foranlediget, at Lütken deltog i rådet, i det håb at han havde orienteret om Kronprinsens ønsker.

Lütken forblev imidlertid tavs.

Det første rådsmøde afsluttedes med følgende udtalelse til Cathcart:

"I accept of your Proposal...to the Delivering up...
(of the) Fleet, as the fundamental Basis of Negotiations" (37).

Efter tilbuddet var antaget af fjenden, ankom de engelske forhandlere tidligere end ventet, hvorfor den danske udpegning af forhandlere skete under tidspres (38). Beslutningen blev truffet på et møde mellem det første og andet rådsmøde. Lütken skrev i sit forsvar, at Peymann havde valgt ham som den ene af de tre forhandlere, men at han havde undslået sig p.g.a. svigtende helbred. Bielefeldt og Bille pressede dog Lütken til at acceptere, da det jo kun drejede sig om at aftale tid og sted. Man aner i Billes handling, at Lütken i hvert fald ikke skulle slippe helt for at tage et ansvar!

Billes forsøg på at tilrettelægge, at Lütken skulle fremsætte et forslag om flådens ødelæggelse, lykkedes således ikke. Heller ikke Kjerulff og Winterfeldt havde foreslået ødelæggelse af flåden, selv om de begge kendte til forberedelserne; Winterfeldt var jo tillige orienteret af Lütken. Bille forsøgte så at spille på andre strenge. Kjerulff skrev til

overkrigskommissionen den 29/10 1807, at Walterstorff efter det første rådsmøde havde forsøgt at sige ham noget fra Bille, men at han p.g.a. dårlig hørelse ikke havde kunnet forstå beskeden (39), og at han derfor havde opsøgt Bille i et tilstødende værelse. "Men her fik (jeg) ingen oplysning formedelst så ganske (Billes) betagne sorg til ikke at kunne svare mig". Efter afslutningen på forhandlingerne vendte Kjerulff tilbage til Nyholm, hvor han blev opsøgt af Billes slægtning, kontreadmiral og guvernør Bille, der fortalte, at han hørte, at Kronprinsen hellere så flåden ødelagt end i fjendens hænder. Kjerulff henvendte sig straks til Bille, hvor han igen traf guvernøren, for at bede om, at Kronprinsens ytring måtte tages i overvejelse, hvis kapitulationen yderligere skulle forhandles på rådsmødet.

Det er en mærkelig beretning. Hvorfor skulle Bille anvende Walterstorff som sendebud til Kjerulff? Det var jo oprindelig Kjerulff, Bille havde beordret til at foranstalte klargøring af en ødelæggelse. Formentlig har Kjerulff fejlagtigt kædet de to hændelser sammen, idet han jo ikke hørte, hvad Walterstorff ville sige ham.

Derimod kan Bille have talt med guvernør Bille, da denne kort forinden var blevet udnævnt til kontreadmiral (40). Og i så fald kunne bemærkningen om Kronprinsens ytring være blevet fremsat i denne samtale; måske med det formål, at et rygte skulle spredes. Således havde guvernøren allerede talt med Peymann om det kedelige i, at man ikke havde sat sig imod flådens uskadte afgivelse til fjenden. Derefter opsøgte han Kjerulff for så at vende tilbage til Bille.

Samtidig pågik selve kapitulationsforhandlingen. Mellemmødet havde oprindelig været tænkt som et møde om, "hvad vilkår man ved kapitulationen skulle søge at forskafe sig" (41), men englændernes forhandlere kom så hurtigt, at det eneste, mellemmødet nåede, var at udpege de danske forhandlere. Det lykkedes heller ikke at udsætte forhandlingen til næste morgen med henvisning til, at det var blevet aften (42). Efter en del diskussion blev forhandlingerne derefter ført i det danske hovedkvarter. Walterstorff indledte med en tale om dette smertelige øjeblik, men han håbede på oprigtighed og ædelmodighed, hvorefter han meddelte, at danskerne antog det i de engelske øverstkommanderendes brev af 1. september fremsatte tilbud om, at flåden kun skulle udleveres som depositum (se side 34; note 43).

Wellesley svarede herpå, at Walterstorffs svar ikke just stemte med ønsket om oprigtighed, da de engelske øverstkommanderende jo netop havde pointeret, at tilbuddet ville bortfalde, hvis det ikke blev modtaget den 1/9. Flåden skulle derfor nu udleveres som ejendom (44).

I rapporten om denne forhandling oplyses det herefter, at de danske forhandlere "ytrede vor forbavselse over denne nye påstand", hvilket har medført en teori om, at Peymann skulle have hemmeligholdt denne del af brevet for alle andre (45); men det er ikke sandsynligt. For det første ville det have krævet en afskrift for at udelukke denne del, hvilket jo alt for let havde kunnet afsløres. For det andet viser hændelsesforløbet, at danskerne var i tidsnød; de havde jo ikke fået opstillet et forslag til kapitulation. Derfor gamblede Walterstorff i håb om, at det ville gå (46). Da det så blev afvist, kunne de danske forhandlere ikke gøre andet end lade som om, at de blev forbavsede; rent bortset fra at rapporten henvendte sig til Kronprinsen, der med rette havde kunnet undre sig over forhandlingsforløbet, hvis de danske forhandlere havde erkendt at kende det engelske tilbuds præmisser.

Kapitulationens paragraf 3 kom derfor til at lyde:

"The Ships and Vessels of War of every Description,
with all the naval Stores belonging to His Danish
Majesty shall be delivered..." (47).

Da det andet rådsmøde tidligt den 7. september herefter skulle tage stilling til kapitulationen, meddelte Bille, "at en kapitulation af denne natur ikke bør antages" (48), hvilket refererede til paragraf 3. Men Bille undgik behændigt at nævne flåden, idet han argumenterede for, at et sidste udfald skulle forsøges, for da kunne man dø en rolig død; og således handlede han i fuldstændig overensstemmelse med Kronprinsens ordre af 11. august om at forsvare sig til det yderste. Det blev overladt søetatens fremmødte officerer at udtale sig om en ødelæggelse; Lütken hævdede således også at have stemt for en ødelæggelse på dette møde (49).

Alle andre afviste en fortsat krig. Kapitulationen blev derfor ratificeret af Peymann den 7. september.

Bille undlod både over for Peymann og Bielefeldt og over for rådsforsamlingen at præcisere, at flåden kunne blive ødelagt hurtigt og formentlig også effektivt. Hans forsøg på at lade Lütken referere samtalen med Kronprinsen og det faktum, at det blev søetaten og ikke ham selv, der foreslog en ødelæggelse, viser, at Bille var lige så modvillig til at tage ansvaret som alle andre. Derfor kan Billes handlingsmåde karakteriseres som et bevidst forsøg på at undgå ansvaret. Men det er et spørgsmål, om Bille havde mulighed for at handle anderledes, så længe han ønskede at holde sig inden for den kommando, han var tildelt.

Militært erkendte Bille, at det kun drejede sig om tid, inden slaget var tabt. Billes handlinger indtil mellemødet kan derfor opfattes som et forsøg på at opnå en underhandling med det formål, at kapitulationen skete på betingelser, der dels skulle redde København fra yderligere ødelæggelse og efterfølgende plyndring, dels skulle fastslå at udlevering af flåden kun skete som pant. Hvis Lütken havde refereret sin samtale med Kronprinsen, havde det ligeledes været muligt at beslutte, at såfremt sådanne betingelser ikke kunne opnås, så skulle flåden øjeblikkelig ødelægges. Men Lütken forblev tavs, og englænderne arbejdede så hurtigt, at danskerne ikke nåede at drøfte forslag til kapitulationsbetingelser. Resultatet blev derfor, at rådet kun fik mulighed for at acceptere eller afvise. Andre muligheder blev ikke givet. I denne situation foreslog Bille da et udfald, imedens søetaten foreslog at ødelægge flåden. Kombineret gav dette så som resultat, at der blev skabt tid til, at ødelæggelsen kunne gennemføres, hvorved Billes forklaring til Kronprinsen den 8. jo egentlig var korrekt.

Bille havde haft muligheden for at ødelægge flåden, men han afstod p.g.a. formaliteter vedrørende kommandoforhold. Imidlertid måtte det have været klart for Bille, at krigen skyldtes englændernes udleveringskrav, og da udleveringen hverken kunne forhindres diplomatisk eller militært, så måtte udleveringen hindres ved en ødelæggelse af flåden. Bille kunne således have ødelagt flåden under henvisning til Lütkens referat af samtalen med Kronprinsen.

Englændernes hele aktion var præget af et tidspres bl.a. af frygt for, at danskerne skulle nå at ødelægge flåden. Gambier skrev således til Castlereagh, at hele den engelske styrke ville være påkrævet for at sejle den danske flåde hjem til England, hvis "the Danes do not destroy their Ships

before the Town is surrendered" (50). Den danske frygt for strengere kapitulationsbetingelser har måske nok været begrundet i en regulær frygt for en fjende (51), der anvendte terror for at opnå sine politiske mål, men intet i den engelske Admirals journal viser, at englænderne gjorde sig sådanne overvejelser. Tværtimod blev en overvejelse i oktober 1807 om at besætte Hveen afvist med den begrundelse, at passagen mellem Saltholm og Malmø var meget farlig og dermed ikke anvendelig, hvilket betød, at "Denmark...whenever She pleases (could) prevent the British Trade passing into the Baltic by the only good Passage", hvilket var Hollænderdybet (52).

Sammenfatning og konklusion:

Bille udstedte i samråd med Holmens overequipagemester, kommandør Kjerulff, ordre til at gøre foranstaltninger til flådens ødelæggelse, ligesom Bille havde ladet udfærdige den endelige ordre til ødelæggelsen. Imidlertid havde Kronprinsen i sin instruks til Peymann den 11. august forsømt at give anvisning på, hvordan den Højstkommanderende og hans to næstkommanderende skulle forholde sig til en ødelæggelse af flåden. Ganske vist havde Kronprinsen udtalt til kontreadmiral Lütken, at han hellere så flåden ødelagt end overgivet til fjenden, men da denne udtalelse ikke umiddelbart blev efterfulgt af en ordre, turde Lütken ikke tage ansvaret for at videregive den til Peymann, men nøjedes med at orientere Bille og Winterfeldt. Uanset om Bille lod udfærdige ødelæggelsesordrerne som en konsekvens af denne information, afstod han fra at argumentere for en ødelæggelse såvel over for Peymann som i rådsforsamlingen.

Bille ville således ikke påtage sig ansvaret for en ødelæggelse, idet hans kommando var defineret til at være den næstkommanderendes. Peymann og Bielefeldt havde endvidere på et tidligt tidspunkt afvist nytten af at ødelægge flåden ved sænkning, da det jo kun ville vinde tid, men ikke effektivt hindre en bortførelse, idet fjenden kunne lade flåden hæve og reparere.

På denne baggrund valgte Bille at tie med de øvrige forberedelser til at ødelægge master, sejl m.v., men forsøge i stedet at skabe en gunstig situation for at få vedtaget en ødelæggelse i rådsforsamlingen.

I første omgang lykkedes dette ikke, da Lütken ikke refererede sin samtale med Kronprinsen; i anden omgang lykkedes det delvis, idet søetaten foreslog, at flåden skulle ødelægges. Bille udtalte, at et sidste desperat udfald skulle forsøges, hvorved han holdt sig inden for Kronprinsens ordre om at forsvare sig til det yderste.

Derfor kan det konkluderes, at ingen enkelt officer ville påtage sig ansvaret for at ødelægge flåden uden en direkte ordre fra Kronprinsen. Følgelig blev flåden hverken forsøgt ødelagt, før parlamentæren blev afsendt eller under kapitulationsforhandlingerne.

Den efterfølgende krigsret placerede ansvaret for, at flåden ikke blev ødelagt, på Peymann og Bielefeldt, idet Lütken blev frikendt, og Bille slet ikke tiltalt. Lütken havde dog omend ikke et juridisk så i hvert fald et moralsk ansvar ved ikke at referere Kronprinsens udtalelse om hellere at

se flåden ødelagt end overgivet til fjenden. Det endelige ansvar tilfalder imidlertid Kronprinsen, fordi han ikke udstedte en entydig ordre den 11. august til Peymann og de to næstkommanderende.

6. RESUMERENDE KONKLUSION

Københavns forsvar var den neutrale stats sidste mulighed for at hævde sin suverænitet over for en fjendtlig magt; Helstaten DanmarkNorge med Hertugdømmerne SlesvigHolsten var en med England ligeberettiget stat. Det var først efter nederlaget og afståelsen af Norge i 1814, at Danmark blev reduceret til en småstat, der måtte acceptere England som en stormagt.

Dette speciale bekræfter i et vist omfang den fremstilling, litteraturen gav i midten af forrige århundrede af undladelsen af at ødelægge flåden, af Billes votum og af general major Peymann som Højstkommanderende: Kontreadmiral Lütken fik at vide af Kronprinsen, at flåden hellere måtte ødelægges end falde i fjendens hænder; søforsvarets faktiske chef, kommandør Bille, ville ikke påtage sig ansvaret for at ødelægge flåden og nøjedes derfor med at fremsætte sit særskilte votum; forsvarsledelsen var ikke i stand til at koordinere forsvaret af København. Således er traditionen fra det 19. århundredes litteratur blevet bekræftet, samtidig med at søforsvarets indsats atter er blevet fremdraget, men nu vurderet i relation til det engelske angreb.

7. NOTER

Arkivhenvisning gives ved en * + en forkortelse, der ligeledes findes i arkivalielistens højre spalte, kapitel VIII. Dog sker henvisning til de engelske logbøger ved skibsnavnet; det respektive arkivnummer findes på side 84. Tidspunkter er så vidt muligt angivet fra 00.00 24.00.

I Indledning

1. Fremstillingen er især bygget over Trulsson.

Specialet er skrevet på en PC'er med "Windows"s Write program og udskrevet på en Star printer; det omfatter 166.383 enheder, hvilket svarer til ca. 69 normalsider à 2.400 enheder.

II Forskningskarakteristik

1. Se Ramshart p 180.
2. I Treårskrigen (1848 1850) mistede Danmark bl.a. linieskibet Christian VIII i en kamp mellem fjendens landstyrker og den danske flåde i Eckernførde Fjord den 5/4 1849.

III Materialekarakteristik

1. Bistrup gjorde i note 29 (p 689) opmærksom på, at journalen anførte ved den 2/9, at 4 bombardérbåde kastede mod et engelsk batteri ved "Larhens Gård" på Nørrebro, men at det p.g.a. afstanden fra Kalveboderne måtte afvises, da det snarere drejede sig om den nærmere liggende "Larius gård" SV for St. Jørgens Sl. Bille omtalte imidlertid ved forhøret i overkrigskommissionen den 28/11 (se note V 22, p 19/30) et fjendtligt batteri ved "Larsens gård uden for Østerport". Da Bistrup antog, at de pågældende bombardérbåde lå i Kalveboderne, søgte han efter et muligt mål i dette område, men efter den 28/8 lå her kun en kanonjolle og en karronadebarkas, jvf. min p 33 nederst. De pågældende bombardérbåde har formentlig ligget ved Trekroner og kastet mod Østerport, hvilket stemmer med Billes oplysning.

IV Søforsvaret og det engelske angreb

1. *Adm, no. 650 3/8 1807. Admiral Gambier befandt sig ombord på "Prince of Wales", hvis Captain, C. Adam Mackenzie, skrev i sin logbog den 3. august: "At 11.30 fired a Salute of 13 Guns to Elsinore Castle which was returned with 17 do. At 11.40 came to Anchor". Logbogen omtaler mest proviantering.
2. *Adm, no. 650. Gerner meddelte i øvrigt, at "Prince of Wales" havde saluteret med 17 skud og "blev betakket med 17 dito".
3. *Referat., no. 650.
4. Ibid, no. 661 5/8, mangler i Adm.
5. *Adm, no. 689. Denne ordre blev modtaget den 10. og ekspederet den 10. og 11. august. Sammenhængen mellem rapporterne fra København og Kronprinsens ordre fremgår af en tilsvarende ordre til generalmajor Peymann af 7/8: "I anledning af Hr. Generalens rapporter...".(*Gen. Kom, no. 1). Gerner sendte adskillige rapporter fra vagtskibet fregatten "Frederiksværn" til admiralitetet om engelske skibe i Sundet. Se fx *Adm, no.

633 ac fra bl.a. 28/7, no. 649 af 3/8, no. 658 af 4/8, no. 677 af 6/8, no. 690 af 10/8, no. 693 af 11/8.

6. *Gen. Kom, no. 1, dateret Kiel 7/8; Sørensen p 42.
7. Ibid, no. 3 og 4 til generalmajor Peymann angående tropper. *Adm, no. 702 om kaptajn og equipagemester Grovers kommando over Sixti batteri og no. 703 om befaling til politimesteren om at presse folk.
8. *Peymann. Se endvidere note V 6 p 76.
9. "Liste paa Admiralitets og Commisariats Collegii Høje Præses og Herrer Deputerede samt paa de i Hans kongelige Majestæts søtjeneste staaende Flagmænd og Officerer fra aar 1807"(MB) samlet af Rasmus Hansen 1808: 1. dep. vice admiral Wleugel; 2. dep. Friederich grev Knuth; 3. dep. kommandør Bille; 4. dep. C.F. Grove. Præses:Kronprinsen.
10. *Koncept..., no. 41 om Wleugels afrejse.
11. *Adm, no. 751. Peymann skriver dog i sin rapport til Kronprinsen 20/8, at han havde aftalt dette med Bille. Det ændrer imidlertid ikke, at Krieger fik ordren fra Peymann, hvorfor denne altså var officiel chef også for søforsvaret. Sørensen p 91; selve rapporten findes ikke i *Jus. Ark. eller i Landetaten (se p 81), men i *Gen. Kom. Koncepter no. 102 findes en ekstrakt.
12. *Bille no. 11 18/8; Sørensen p 84.
13. Ibid, no. 13 20/8; Sørensen p 90.
14. Hvis en overordnet planlægning havde eksisteret, burde oplysning herom kunne findes i korrespondance fra Peymann/generalkommandoen til Bille/admiralitetet i arkiv gruppen "Admiralitetet", der indeholder anden korrespondance om forsvaret, se fx *Adm, no. 705 af 12/8 om Kronprinsens direktiv til Peymann og no. 774 af 7/9 om kapitulationen. Korrespondance den modsatte vej findes i *Gen. Kom, se fx no. 40 af 14/8 om anmodning om tropper, som Peymann besvarer (*Adm, no. 730), og no. 101, 161, 170 om rapporter vedrørende søforsvaret. Endvidere kan arkivgruppen *Gen. Kom. Koncepter indeholde omtale af breve, der ikke findes i *Adm, som fx no. 196: Peymanns brev om afsendelse af parlamentær i forbindelse med Frederiks Hospital. Peymann førte ikke en journal over forsvaret, men hverken hans rapporter til Kronprinsen af 24., 29. og 31. august (*Jus. Ark,

- no. 3, 12 og 15) eller hans dagbog fra 15/8 til 7/9 (ibid, no. 54) indeholder oplysninger om et planlægningssamarbejde. Ligeledes er *Billes journal uden oplysninger herom.
15. *Jus. Ark, no. 18 (Actum) 6/9 og no. 111 21/8; Sørensen p 124 og Degenkolv p 3.
  16. Feldbæk (1985) p 40 og 81. Derimod kunne Bille ikke gentage sin forsvarslinie fra den 4. april 1801, fordi han ikke havde fartøjer nok (ibid p 236).
  17. *Bille no. 1 sammenholdt med *Billes Journal den 14/8: "Sct. Thomas...lagde sig imellem Trekroner og Kalkbrænderiet". 15/8: "Mars lagde sig ved Trekroner, norden for Sct. Thomas". 18/8: "I nat borttog kanonbåden de engelske mærker på Stubben". Sammenlign med *Gambiers beskrivelse den 19/8: "respecting the Defence of the Harbour's Mouth ...there are two floating Batteries between the two Crown Batteries (i.e. Trekroner og Lynetten), and a Gunship and a Frigate (Hulk) in the fair Way, under the effectual Cover of the great Crown Battery..." (i.e. Trekroner). Se endvidere note 69 p 72 og kort 1 p 95f.
  18. Se note 6 p 66.
  19. *Adm, no. 702. Kronprinsens ordre 11/8.
  20. *Adm, no. 748. Kriegers rapport til Bille. Afskrevet og videresendt af Bille til Peymann, *Gen. Kom, no. 101.
  21. *Adm, no. 752. Prøvestenens chef, kommandørkaptajn Dockums rapport. De omtalte bombardérskibe var linieskibene "Centaur", "Brunswick" og "Leyden" og altså ikke de særlige bombardérskibe, som "The naval Brigade" bestod af, sml. m. *Gambier 19/8.
  22. Kriegers rapporter: *Adm, no. 751 om udfaldet den 20/8; *Bille no. 14 om beskyttelse af landposter ved Kalkbrænderierne den 22/8; *Adm, no. 763 om at fastholde Classens Have for de danske tropper.
  23. *Adm, no. 749. Krieger forsøgte at erobre nogle transportskibe om aftenen den 16/8, men p.g.a. frisk luft fra NNV lykkedes det ikke.
  24. *Adm, no. 748. *Bille no. 11 (Sørensen p 84) angiver, at det var 3 skibe; det tredje blev imidlertid ikke opbragt i denne sammenhæng, men derimod ved Dragør. Da Kriegers rapport er forlægget for Billes, er Kriegers oplysning den afgørende.
  25. *Gambier 17/8: "The Cambrian, lying off the Harbour, being becalmed, could render no Assistance, made the Signal for the Boats manned and armed to retrain to the Cambrian.

On the Appearance of our Boats in force, the Gun Boats set fire to the Ship, and retired under the Batteries". Om telegrafskibene: ibid 7/8.

26. se note 24.
27. *Adm, no. 753. Vagtskibschefens rapport, dateret på "Comus" 16/8.
28. *Bille no. 12 19/8; Sørensen p 86.
29. Trulsson (1976), kapitel 2. Gambiers ordrer skal ses i sammenhæng med den engelske regerings ønske om over for den danske regering at hemmeligholde de engelske krav om flådens udlevering, indtil en tilstrækkelig stor styrke var til rådighed.
30. *InLetters, p 21 brev af 8/8 "Yesterday received...your Lordship's private Letter of the 30th July with the Copy of the Instructions to Lord Cathcart".
31. *Outletters, p 33 brev af 29/7: "I have only to signify to you the King's Pleasure that you do concert with His Lordship the best Means of carrying the same into the most effectual Execution". Arkivet er en brevkopibog, hvorfor forskellen i datoer må skyldes, at dette brev blev indskrevet den 29. juli, men først afsendt den 30. I øvrigt er her ingen tvivl om, at det er dette brev, Gambier henviser til, da det indledes med "I...enclose Copies of the Instructions...to LieutenantGeneral Lord Cathcart".
32. *Gambier 18/8 og 20/8. "Africaine" afhentede Cathcart den 10., og kl. 11 om formiddagen den 12/8 gik han fra borde på Helsingør Red, saluteret med 13 skud.
33. *OutLetters, "Private and Secret to Lord Lord Cathcart" fra Castlereagh, 3/8 1807, p 34 3. afsnit.
34. Ibid, p 37: "I am persuaded you will both feel that there is no Distinction of Services...".
35. *Gambier 7/8.
36. *Gen. Kom, no. 54. J. Bernstorffs promemoria til Peymann modtaget 14/8.
37. *Gambier 15/8; "Prince of Wales" og Naval Chronicle (MB): Gambiers brev til Castlereagh 16/8 p 228 samt Cathcart's journal p 230.
38. *Gambier 7/8.
39. Ibid 21/8, 25/8.
40. *Gambier 9/8, "Africaine" og note 32.

41. *Adm, no. 749: Kriegers rapport til Bille 17/8, og *Bille no. 11 18/8; Sørensen p 84. Det danske admiralitet var orienteret om den engelske transportflåde til Østersøen, se *Referat., no. 659 og 674, der er meldinger fra vagtposten ved Storebælt.
42. *Gambier 17/8.
43. Ibid 18/8.
44. *Adm, no. 748 Kriegers rapport til Bille 17/8, jvf note 24 p 68. *Billes journal 17/8 præciserede, at de 1.000 skridt var fra Lynetten.
45. *Gambier 17/8.
46. Se note 44, 41 og 24.
47. Se note 45.
48. *Gen. Kom, "Register over ekspederede sager", p 215 17/8, no. 64, Peymanns rapport til Kronprinsen den 17/8. Findes ikke i *Jus. Ark eller i Landetaten (se p 81); Sørensen p 81 nederst.
49. Se note 44.
50. *Gambier 17/8; *Bille, no. 11 18/8; Sørensen p 84.
51. *Adm, no. 750 Kriegers rapport og *Bille no. 12 19/8; Sørensen p 86 samt *Billes Journal 18/8.
52. *Adm, no. 751 Kriegers rapport. *Bille no. 13 20/8; Sørensen p 90. *Billes Journal 20/8, *Gambier 19. og 20/8 og "Goliath" 20/8: "skirmishing".
- 52a. *Gambier 23/8: "The Battery on the left Wing of the Army (i.e. Svanemølleområdet)...is calculated to defend its Advances from the Annoyance of the Gun Boats".
53. *Billes Journal 20/8.
54. *Bille, no. 14, Kriegers rapport 22/8. *Billes Journal 21/8. Ibid 13/8: Brandvagter var blevet udlagt nord for Trekroner den 13. og i de følgende nætter. Trekroner bad om ekstra mandskab til brandvagterne, *Adm, no. 708 13/8.
55. *Gambier 23/8 og *Billes Journal 22/8. Se kort 2 p 95f.
56. *Jus. Ark, no. 5, Kriegers rapport til Bille. Imidlertid anførte *Gen. Kom, no. 162 fra Trekroner, *Billes journal og *Gambier (alle 23/8) "kl. 10". Tidsforskellen omtales i

"Hebe"s log: "...the Enemy`s Gun Boats advancing at 10, commenced firing. The Crown Battery opened heavy Fire at 11".

57. Ibid. *Gambier 23/8. Antallet af fartøjer i The advanced Squadron angives af Gambier til 16, se Bilag p 91.
58. *Gambier 23/8 "for defending the Operations on Shore.."
59. "Goliath" 19/8: "Captain Puget left the Ship and went on Board the Hebe armed Ship to command the In Shore Squadron" (i.e. The advanced Squadron).
60. "Hebe".
61. Ibid. *Billes Journal 23/8 skrev "Da kl. var 1 (13) sagtnedes fjendens ild...og (de) sås at flygte".
62. *Gambier 23/8. *Gen. Kom, no. 161, Billes rapport 23. august 1806 (sic). Sml.m. *Jus. Ark, no. 4, der er en afskrift med korrekt dato 23. august 1807. Ibid, no. 3 Peymanns rapport 24/8.
63. "Kite".
64. "Hebe".
65. "Vesuvius", "At 3 PM ceased firing at order of Captain Puget". *Jus. Ark, no. 5 Kriegers rapport til Bille 23/8.
66. *Gambier 23/8. Samtidig udtrykte han en tak til alle i "The advanced Squadron" for deres indsats. Puget blev særlig fremhævet, se Naval Chronicle p 377.
67. *Jus. Ark, no. 5, Kriegers rapport til Bille og *Billes Journal, begge 23/8.
68. *Gambier 24/8: "The Vessels which were in Action Yesterday are getting their Damages repaired".
69. *Billes Journal 24/8: "Den 3de stykpram, som lå syd for Trekroner, blev lagt imellem Kalkbrænderiet og Kastellet". Da journalen 16/8 omtalte, at "stykprammen "Hayen" og "Sværdfisken"... blev placeret imellem Trekroner og Lynetten" (1st for Refshalen), og 22/8 at "2. (tvende) af de stykpramme som lå syden for Trekroner blev lagt imellem dette og Kalkbrænderiet" må den "3de" stykpram være "Kiempen", der er omtalt i forbindelse med dels kommandofordelingen 10/8 (*Koncept, no. 41), dels slaget 23/8 (*Jus. Ark, no. 5). Placeringen skal ses som et forsvar mod et evt. nyt bombardement af Citadellet (i.e.

Kastellet), således som det skete den 23. (*Jus. Ark, no. 3 Peymanns rapport til Kronprinsen 24/8). Bistrup har med baggrund i Garde (p 445) en anden, men ikke begrundet placering af stykprammene. Se kort 3 p 95f.

70. *Jus. Ark, no. 12, Peymanns rapport 29/8; Sørensen p 101.
71. *Adm, no. 763, Kriegers rapport til Bille 26/8. Om batterierne ved Svanemøllen se Bilag p 93.
72. "Africaine" 26/8: "3.10 PM observed one or two of the Gun Boats blow up".
73. Se note 71 og *Billes Journal 26/8.
74. *Gambier 26/8. Om angrebet på Hellerup: *Billes Journal 26/8.
75. *Billes Journal 27/8, sml. m. note 69. Se kort 4 p 95f.
76. *Jus. Ark, no. 15 Peymanns rapport 31/8 til Kronprinsen; Sørensen p 103. *Adm, no. 768, Kriegers rapport til Bille 31/8. *Billes Journal 31/8. Et angreb var planlagt 30/8, men dårligt vejr forhindrede det.
77. *Gambier 31/8 og "Aetna". Bistrup (p 688) kaldte med baggrund i Garde (p 451) skibet for det armerede transportskib "Charles of Kirkaldy".
78. *Gambier ibid. *Jus. Ark, no. 15 Peymanns rapport 31/8.
79. *Adm, no. 768, Kriegers rapport til Bille og *Billes Journal 31/8.
80. *Gambier, anførte datoer.
81. Ibid. *Billes Journal 21/8, "...orlogsskibe...lagde sig syd for Prøvestenen".
82. *Gambier ibid. Dog tilsendte Peymann 21/8 Bille "en liste over de på Christianshavn værende fangne englændere", *Gen. Kom, no. 114.
83. *Billes Journal 24/8. *Adm, no. 764, Wulffs rapport til Bille og *Gen. Kom, no. 194, afskrift af rapporten. Om "Mercurius": *Bille no. 12 rapport 19/8; Sørensen p 86.
84. Om sigtelinien *MPH (107). Flaskekro eller Flaskebro er det sted, hvor Gl. Køge Landevej krydser Harrestrup Å. Wulffs rapport, se note 83. *Billes journal 25/8.
85. *Gambier 26/8.
86. Wulffs rapport, se note 83.
87. *Billes Journal 27/8.

88. Ibid 28/8: Spärck er fejlagtigt stavet "Sparens" i journalen, idet navnet i Wulffs rapport er uklart skrevet. Afskriften af Wulffs rapport (se note 83) stavede imidlertid "Spärck". Bistrup oplyste i sin kommentar til journalen, at ingen løjtnant hed "Sparens", men derimod "Spärck" i henhold til en officersliste. Grunden til journalens fejl er nu klarlagt. *Jus. Ark, no. 12, Peymanns rapport til Kronprinsen 29/8; Sørensen p 101. *Billes journal 4/9: "3 både under J.J. Svenson blev detacherede til Kalveboderne", jvf Paludan p 171f. Bistrup gengav journalens karronadebarkas ved at skrive "Canonade..."(p 686, 24 og 687, 28); samme fejl findes hos Paludan p 172 note 2.
89. Kildens oplysninger er usikre. Alternativt skal den afvises, fordi dens oplysninger strider mod hinanden. Dog mener jeg, at oplysningerne er troværdige bortset fra oplysningen om ammunitionsbådens ankomst. Da denne oplysning imidlertid er tolket i relation til den øvrige kontekst, vurderer jeg, at kilden er troværdig i hvert fald indtil en bedre kilde måtte findes. Bistrup har med baggrund i et citat fra "Det danske Søofficers Korps" indirekte oplyst, at Bull havde ledelsen over barkassen fra "Mercurius" (note 26, p 687).
90. *Gambier 1/9 og 2/9. Gambier angiver tidspunktet til: "At 8 PM our Batteries opened...", men både Billes journal og logbogen fra admiralskibet "Prince of Wales" anfører kl. 19.30. Gambiers tidsangivelse er altså ikke korrekt.
91. *Billes Journal 17., 19., 21., 25. og 31/8.
92. *Gambier 2/9 og fx "Hebe". *Billes Journal 2/9 angiver Nørrebro, se note III 1. Antallet af granater opgives til 4.000.
93. *Billes Journal 4/9, 5/9 og 6/9.
94. Ibid 5/9. *Gambier 5/9.
95. *Gambier 21/8.
96. *Referat., no. 676. Se tillige no. 659 og 674.
97. *Gambier 14/8.
98. *Gen. Kom, no. 64. Kronprinsens brev til Peymann 15/8; Sørensen p 47 no. 998.
99. *Gambier 26/8, telegrafan på Sprogø blev "dismantled" af Keats; 28/8; 30/8.
100. Ibid 19/8: "Surveillante" kom fri samme dag kl. 15.30; 21/8; om "Alfred" 20. og 26/8; 30/8.
101. Ibid 5/9.

102. Ibid 20/8; *InLetters 5/9.
103. *Gambier 30/8.
104. *OutLetters 3/8 "Private and secret..." til Cathcart, p 37, 2. afsnit; Ibid 29/7 til Gambier, p 33.
105. *Gen. Kom, no. 161 og *Jus. Ark, no. 4, Billes rapport 23/8.
106. *InLetters, 5/9, p 94.
107. "Prometheus" 17/8; *Gambier 19/8.
108. *Gambier 17/8 og 20/8; om "Zebra" 18/8; 19/8. Om "Vesuvius" 27/8 og 29/8.
109. Ibid 29/8.
- 109a. *Billes journal 2/9.
110. *Gambier 17/8, 19/8.
111. *Adm, no. 633, Holmens equipagemester, kommandør Kjerulffs, svar til admiralitetskollegiet om tidspunktet for færdiggørelsen af bl.a. 5 kanonbåde; se tillige *Referat., no. 624.
112. *Gen. Kom, no. 40 og 48, Billes breve til Peymann 14/8. *Adm, no. 730 Peymanns svar 14/8 på no. 40.
113. *Bille no. 21 og *Jus. Ark, no. 26; Sørensen p 132.
114. *Jus. Ark, no. 17, Peymanns beretning; Sørensen p 122. Ibid, no. 28, Bielefeldts udaterede promemoria; Sørensen p 136.
115. *Bille no. 11 og 12, Billes rapport 18/8, 4. afsnit og 19/8, 2. afsnit om løjtnant Boll; Sørensen p 84 og 86.
116. *Bille no. 11.
117. *Jus. Ark, no. 111; Degenkolv p 3.
118. Ibid, no. 46, underskrevet af Bille adresseret til Kjerulff. Kjerulffs brev af 22/8 findes i *Jus. Ark, no. 112; Degenkolv p 3. *Jus. Ark, no. 113, Billes svar; Degenkolv p 4. Hvorvidt den udaterede ordre (no. 46) blev udstedt den 23/8 får stå hen, men det er sandsynligt, at ordren er udstedt i samme arbejdsgang som brevet til Kjerulff 23/8 (no. 113); ellers kunne udstedelsen af no. 46 have ventet til, det blev aktuelt. Bille oplyste overkrigskommissionen om, at "ordren lå underskrevet...og manglede kun, at dato skulle sættes, og det (i.e. ødelæggelsen) være udført i 5 à 6 timer". Bille overleverede til

overkrigskommissionen den 28/11 1807 denne ordre, der "blev taget ad acta, no. 46".

*Jus. Ark, no. A, p 20/33 og, p 20/34 (se note V 22).

119. *Bille no. 21 og *Jus. Ark, no. 26; En korrekt, men redigeret afskrift i Sørensen p 132.120.
*Jus. Ark, no. 177, kontreadmiral Lützens forsvar næstsidste side.

V Flådens ødelæggelse

1. *Gen. Kom, no. 3 og 4; Peymanns afskrift *Jus. Ark, no. 33 og 34.
2. Uddrag af kommandokontorets kopibøger 8/5 1807; Sørensen bind 2 p 419. Søgt forgæves i
*Gen. Kom, *Jus. Ark og i de respektive arkiver i Landetaten (se p 81).
3. Sørensen p 43, no. 1031 og p 45, no 1037. Søgt i de i note 2 nævnte arkiver. Nørrejylland var
området mellem Kongeåen i syd og Limfjorden i nord.
4. *Jus. Ark, no. 177, Lützens forsvarsskrift 1. side. Den følgende omtale af Lütken sker med
henvisning hertil.
5. *Skizze p 151, Beylagen no. 1.
*Peymann. Se fx Peymanns følgebrev til afskriften *Adm, no. 705. I *Protokol no. 99b p
536 fremgår det ikke, at Peymann stod for afskriften. Det fremgår imidlertid af *Adm 81,
no 99b og *Kopibog no. 9.
6. *Peymann; Sørensen p 44, sidste afsnit mangler: "Samtlige institut officerer og sig
opholdende fremmede officerer fordeles med regimenterne"..
7. *Jus. Ark, no. 29, Kronprinsens brev 13/11.
8. Sørensen p 50, ekstraordinær kopibog no. 11. Søgt i de i note 2 nævnte arkiver. Peymann
oplyste, at han havde fået bragt en seddel fra løjtnant Steffens om, at han var afsendt fra
Kronprinsen med depecher, men var faldet i fjendens hænder *Jus. Ark, no. 15 31/8;
Sørensen p 103.
9. Se note IV 118.
10. *Billes Journal 2/9.
11. *Billes Journal 5. og 7/9.
12. Se note IV 119.
13. *Jus. Ark, no. 18 (Actum); Sørensen p 124. Det følgende omhandler denne kilde.

14. Ibid; Sørensen p 127.
15. Ibid, "Yderligere motiveret betænkning...".
16. *Jus. Ark, no. 193 p 124.
17. Ibid.
18. Ibid, no. 35. Se min p 31 øverst.
19. "Erklæring fra pastor L.M. Hudtwalker til det danske kancelli 13/11; Sørensen p 205. Søgt forgæves i Danske Kancelli (se p 82), og *Jus. Ark.
20. "Adresse fra nogle af Stadens 32 mænd til magistraten 5/9", overleveret med følgebrev fra magistraten til Peymann; Sørensen p 199. Søgt i de i note 19 nævnte arkiver.
21. Se note 19.
22. *Jus. Ark, pakke 1 no. A "Den originale Commissions Protocol" om møder (forhør) fra 19/11 1807 3/7 1809. Spørgsmål til og svar fra Bille, p 18 20 og *Jus. Ark, no. 154 "Udskrift af Over Krigs Commissions Forhøret 19/11 1807 25/1 1808 udi sagen angaaende Capitulationen i Kiøbenhavn"; med anden skrift tilføjet: "samt delvis for 27/7 og 17/8 1808". Bille, p 29ff. Bille blev tilsagt til forhør 28/11 1807 med baggrund i allerede formulerede standardspørgsmål, se *Jus. Ark, no. 36. Det citerede svar findes p 18/31 på spørgsmål no. 36: "Blev nogen rådspurgt af Gen.Major Peymann, førend parlamentæren blev udsendt kl 5stykker om aftenen". *Billes Journal 5/9 anførte kl. 20.
23. *Gen. Kom. Koncepter no. 196.
24. *Gen. Kom, no. 239.
25. Se note 22, p 20/33. Bornemann blev ligeledes forhørt. Hans svar er i overensstemmelse hermed, ibid p 28/55.
26. Peymanns rapport 10/9; Sørensen p 138. Søgt forgæves i *Gen. Kom. Koncepter, *Jus. Ark, og i Landetaten (se p 81). *Indrullering 1807 no. 612, Bielefeldt underskrev sig på flg. vis: "Hovedkvarteret i København 12 sept. 1807 i den kommanderende generals sygdoms forfald som Højstkommanderende general...".
27. *Skizze p 170.
28. *Jus. Ark, no. 193, II post p 13 17.
29. Ibid p 17 21.

30. Ibid.
31. Se note 22, p 20/33.
32. Ibid "Register over og extracter af Breve til de Engelske Høystkommandernde", no. 20. Naval Chronicle p 264.
33. *Jus. Ark, no. 193 p 21 og ibid, no. 110 Winterfeldts rapport til Kronprinsen 8/9; Sørensen p 133.
34. *Jus. Ark, no. 110.
35. *Jus. Ark, no. 177 Lütkens forsvarsskrift 2. side. "Protokollen" er *Jus. Ark, no. A; se note 22. Bille fortalte: Om Hans Kgl. Højheds herom for admiral Lütken ytrede tanker, tro (jeg) intet at have hørt af admiralen selv, før at admiralitetet allerede havde besluttet det ovennævnte (i.e. ødelæggelsen af flåden), men af denne årsag foranledigede (jeg), at admiral Lütken blev kaldt i Krigsrådet, for at han, når han ville, kunne tilkendegive der, hvad H.K.H. havde udtalt sig med for ham", p 20/33.
36. Ibid 3. side.
37. *Gen. Kom, no. 21.
38. *Jus. Ark, no. 193 "Besvarelsen af XI. post 2".
39. Skriftlig erklæring fra kommandør O.A. Kjerulff til overkrigskommissionen 29/10; Sørensen p 202. Søgt forgæves i *Jus. Ark.
40. *Adm 81 no. 101. Underskrevet af Wleugel og Bille 7/8.
41. som note 38.
42. *Jus. Ark, no. 22, "Rapport om...samtale...med de(...) engelske (forhandlere) natten fra den 6. til den 7. september 1807; Sørensen p 129.
43. Ibid.
44. Ibid.
45. Se H.G. Garde 1852 p 461.
46. *Jus. Ark, no. 38, Walterstorffs brev 25/11, 2. side om "...alle mine evners anstrengelse og enhver opofrelse fra min side", sml.m. hans rapport til Kronprinsen 23/9: Walterstorff omtaler "det held, som har ledsaget mig i andre forretninger. Sørensen p 145; søgt forgæves i *Jus. Ark. og Landetaten (se p 81).

47. *Jus. Ark, no. 18 og *Gen. Kom, No. II i pk 2, læg 1: "Den originale kapitulationstraktat";
Naval Chronicle p 250.
48. *Jus. Ark, no. 18.
49. Ibid og no. 41 af 25/11 Lützens skrivelse til Overkrigskommissionen.
50. *InLetters 5/9 p 93.
51. *Gen. Kom, no. 239, Billes brev til Peymann 4/9. *Jus. Ark, no. 28, Bielefeldts rapport til
Kronprinsen 8/9; Sørensen p 136. Ibid, no. 110 Winterfeldts rapport til do 8/9; Sørensen p
133. Endvidere skrev Bille til Kronprinsen 8/9, at "muligen Kronborg da blevet gjort til et
andet Gibraltar" (se note IV 119).
52. *Miscel. Ideen har nu ikke været gennemtænkt: Hveen tilhørte Englands allierede Sverige, så
hvorfor besætte denne !? Væsentligere er det dog, at en tanke om at skaffe den engelske
flåde base eller støttepunkt ved Sundet opgives, fordi sejlruterne ved svenskekysten ikke
kendes, og "there are no Pilots...at Malmö". Brevskriveren er ukendt.

8. ARKIVALIER

RIGSARKIVET (RA)

Søetaten:

(*)

Søkrigskancelliet

Konduitelister. Chefers indberetning om undergivnes
egenskaber. Sk 914, 1800 09.

Kongens flådetabeller. Sk 974, 1807.

Kopibog over kancelliekspeditioner med alfabetisk
register. Sk 469, 1799 1810. (Kopibog)

Kopier af referatsekstrakter. Sk 39, 1804 1807.

Protokol over kgl. resolutioner søetaten angående.
Sk 223, 1807. (Protokol)

Admiralitetet

Admiralitets og Generalitetskommissariatet. (IndIndkomne Indrulleringssager
1807. rullering)

Ekstraktprotokol af indkomne breve. Afdelingen i Rends
borg. Adm 1788, 1807.

GeneralKopibog med registre. (Fra 1780 forsvinder
"general"). Adm 310, 1807.

Indkomne indrulleringssager. Adm 1429 1430, 1807.

Indkomne rapporter fra Trekroner. Adm 1153, 1807.

Indkomne sager. Adm 910, 1807. (Adm)

Konceptforestillinger. Adm 204, 1807 1809. (Koncept)

Kgl. resolutioner. Adm 81, 1807. (Adm 81)

Kopibog over forestillinger med Kgl. resolutioner.
Adm 190, 1805 1808.

Referatprotokoller. Journaler over indkomne sager.
Adm 444, 1807 5/1 22/9. (Referat)

Folioregistratur 85 B 2:

Skibsjournaler 832 838 (1807).

Folioregistratur 285:

Register over indkomne sager. 621, 1807.
Søetatens generalkommissariat. Decisionsbøger. 530
531, 1807.

Orlogsværftets aflevering 1945, 1960, 1963
Folioregistratur 154 B:

Arbejder vedrørende Trekroner. 418.
29 journaler vedrørende defensionarbejder på Reden.
421, 1807.

Skrivelser fra Holmens overequipagemester. 452, 1801
1807.

Landetaten:
(delvis folioregistratur 91 C)

Brev register for 1807.

Kopibog af Hans kongelige Højheds Kronprinsens Breve
1807.

Generalitets og kommisariats kollegiets afdeling i
Rendsborg. Indkomne sager august december 1807.
Register over do.

Ibid. Udgåede sager august 1807 april 1808.

Den Højstkommanderendes arkiv 1802 1865.

Krp. kommandokontor: Fra søetaten 1807.

Protokol over kongelige og ad mandatum register over
udfærdigede expeditioner 1807.

Protokol over udgangne breve 1807.

Danske Kancelli:

IX Arkivalier ang. urolighederne med England og Sverige
No. G. 61 og G. 62

Forsvarets arkiver:

Generalkommandoen over København 7/8 6/11 1807	(Gen. Kom)
Ibid Pakke 8: Koncepter.	(Gen. Kom. Koncepter)
Sagen angående Københavns kapitulation 1807. Justits arkiv, Generalauditøren 1807.	(Jus. Ark)

Privatarkiver:

Steen Bille. 5153.	(Bille)
--------------------	---------

Filmsamlingen:

Danica fotograferingen af Public Record Office.
Arkiv 600, spole nr. 84, 85, 86. FO 22.

MARINENS BIBLIOTEK (MB)

Naval Chronicle vol 18. (Den engelske marines publikation om stort og småt). Steen Billes Journal fra 10/8 7/9 1807, katalogi seret under Grodtschilling, F.	(Billes journal)
--	------------------

FORSVARETS BYGNINGSTJENESTE

Fortegnelse over gamle kort og tegninger:

Historisk tegnearkiv, katalog over ingeniørkorpsets
samling af kort og tegninger. Nr. I1 I6.

DET KONGELIGE BIBLIOTEK

Håndskrifter:

Historische Skizze von den Kriegs Begebenheiten auf
der Insel Seeland während der Belagerung von Co
penhagen im Jahre 1807; von Bielefeldt 1821. Med
bilag af Peymann oktober 1807.

(Skizze)

716 l (FOL) og

Generalauditør P. RosenstandGoiskes koncept til ak
tionsindlæg i krigsretssagen imod General Peymann
m.fl.,

716 o (FOL) og

Generalerne Peymanns og Bielefeldts forsvar for deres
forhold under Københavns belejring 1807.

2364 (4). Alle katalogiseret under Nye kgl. Saml.

(p 143 i reg.bd 9).

Høvelte Gårds journal, 1807. 1444 Nye kgl Saml. (p 147
i reg. bd).

Ernst Peymann. Afskrift af Hans Kongelige Højheds or
dre d.d. København den 11. august 1807.

Palsbo Saml. BA.

(Peymann)

Breve fra:

General C.F. Bielefeldt.

PUBLIC RECORD OFFICE, LONDON (KEW)

Admiralty: (Group: Adm)

Board Room Journals 1807, July December.

Class: 7, Piece 252.

Secretary`s Department. Indexes and Series 111.

Class: 12, Piece: 34.

Subject and nominal Index to Admiralty InLetters,
and Public Offices. Secretary`s Department.

Class: 12, Piece: 37.

Alphabetical Subject and nominal Index to InLetters.

Class: 12, Piece: 48.

Admiral`s Journals, no. 4: Admiral Gambier, Prince of

Wales 4/8 29/10 1807. Class: 50, Piece: 49.

(Gambier)

Captain`s Logs. Class: 51,

Piece:	1737 "Aetna"	
"	1854 "Africaine"	1646 "Kite"
"	1732 "Alfred"	1712 "Lightning"
"	1655 "Bonetta"	4476 "Mutine"
"	1732 "Brunswick"	1769 "Pincher"
"	2040 "Cambrian"	1673 "Prince of Wales"
"	1733 "Centaur"	2670 "Prometheus"
"	1673 "Comus"	4495 "Safeguard"

Københavns Søforsvar
Speciale Københavns Universitet 1990

"	1694 "Cruizer"	1793 "Surveillante"
"	1651 "Defence"	1712 "Thunder"
"	4447 "Fearless"	4509 "Tigress"
"	1784 "Fury"	2926 "Urgent"
"	1717 "Goliath"	2075 "Vesuvius"
"	4062 "Hebe" (armed)	1656 "Zebra"

War Office: (Group: WO)

Inletters Copenhagen. Naval Attack (Gambier) 1807. (In

Class: 1, Piece: 187.

Letters)

InLetters Copenhagen. Land Attack (Cathcart) 1807.

Class: 1, Piece: 188.

- Outletters. Secretary of State. Copenhagen 1807. (Out
Class: 6, Piece: 14. Letters)
- Miscellaneous Class: 55, Piece: 976. (Miscel)
- Landkort. Copenhagen 1807. Class: 78, Piece 5551.
- " Nordjylland/Kattegat 4/6 1807. Class 78,
Piece 1458.
- Nautical Directions for Navigating the Passage of the
Great Belt 1802 of Sir Hyde Parker. Class 78,
Piece 2712.
- Landkort: (Group: MPH) (MPH)
- Kort over København 1807 med dansk søforsvar. Class:
617, Piece: 51.
- Kort over Sjælland med de engelske forsvarsstillinger.
Class: 113.
- Sketch showing the Bearings of the Sections. Class: 107.

NATIONAL MARITIME MUSEUM, GREENWICH:

- Log of H.M.S. Centaur. Captain Webley. Copenhagen 1807
290 WebleyParry, William Henry.

BRITISH MUSEUM:

Kort over København med "Erklärung der Belagerung Kopenhagens". Tegnet af A.C. Krebs og forbedret stukket af

G.N. Angelo 1806. BM 34646 (8).

9. BIBLIOGRAFI

Trykkested København, hvor intet andet anføres.

Albion, Robert Greenhalgh: An annotated Bibliography of Naval and Maritime History. Uden trykkested 1973.

Arkellius: Strenge Dage. Et Hundredaarsminde, p 404 i Tidsskrift for Søværnen 1907.

Barfod, Halfdan: Vor Flåde i Fortid og Nutid. 1941.

Bech, Sv. Cedergreen: Artikel om Ernst Peymann i Dansk biografisk Leksikon 1980.

Bille, Steen (kaptajn): Biografiske Erindringer af Admiral Billes liv. Archiv for Søværnen p 24. 12. årgang 1840.

Bille, Steen (kaptajn): Commandeur Bille ved Københavns Capitulation 1807. Artikel i Berlingske Tidende 28. marts 1845.

Bille, Steen (kaptajn): Det danske Flag i Middelhavet i Slutningen af det 18. århundrede; et Bidrag til den danske Marines Historie. 1840.

Bistrup, H.: Premierlieutenant F. Grodtschillings Journal under Københavns Bombardement 1807. Tidsskrift for Søværnen p 679. 1929.

Bjerg, Hans Chr.: Flådens ran 1807, Marinehistorisk Tidsskrift no 2, 1982.

Bjerg, Hans Chr.: Affæren i Eckernförde 5. april 1849, Tidsskrift for Søværnen p 97. 1974.

Bjerg, Hans Chr.: Artikel om Steen Andersen Bille i Dansk biografisk Leksikon 1980.

- Bjerg, Hans Chr.: Artikel om H.G. Garde i Dansk biografisk Leksikon 1980.
- Bjerre, Th.: Artikel om 1807 i Viborg Stifts Folkeblad 30. oktober 1957.
- Blom, H.J.: Krigstildragelserne i Sjælland 1807. Med et Oversigtskaart og en Plan. 1845. Med kildebilag og litteraturliste.
- Blom, H.J. (m. fl): Land og Sømagt (1831). Samlet af MB.
- "Brandmanden": Poul Weymanns artikel om 1807, september 1957. Udgivet af kommunale brandfolks organisation.
- Brenton, Edward Peltham: The Naval History of Great Britain. London 1837.
- Briand de Crèvecoeur, E.: Kanonbådskrigen 1807 1814. Dagens Nyheder 7. juli 1958.
- Bruun, Camillo (fhv. redaktør): Gjennem Hundrede Aar. Smaa Tids og Karakterbilleder i Biographisk Ramme. 1879.
- Bruun, Thomas: Toget til Sjælland 1807. 1807.
- Bryant, Arthur: The great Duke or The Invincible General. New York 1972.
- Chatterton, Georgina, Lady: Memorials, Personal and historical of Admiral Lord Gambier. London 1861.
- Craig, Hardin Jr.: Peter Puget: An active and zealous Officer. Artikel i "The Mariner's Mirror" vol 38 p 34. Cambridge 1952.
- Degenkolv, H.: Oversigt over den danske Flaade efter 1807. 1867.
- Eidem, O og O. Lütken: Vor Sømagts Historie. En populærhistorisk Fremstilling. 1903 06.
- Ekberger, Maria: Københavns Sødefension 1777 1807. Upubliceret speciale 1984 Københavns Universitet.
- Eriksen, Egon og Ole L. Frantzen: Dansk artilleri i Napoleonstiden. Forudsætninger og udvikling 1760 1814. 1988.
- Feldbæk, Ole: De danske søofficerer og "dolkestødslegenden" om slaget på Reden. Fortid og Nutid, 1983.
- Feldbæk, Ole: Gyldendals Danmarks historie. Bind 4. Tiden 1730 1814. 1982.
- Feldbæk, Ole: Slaget på Reden. Politikens Danmarks Historie. 1985.
- Frantzen, Ole L.: Truslen fra Øst. Dansk-norsk flådepolitik 1769 1807. 1980. Se tillige "Eriksen, Egon...".

- Garde, C.A.: En Redegjørelse for Eckernførdesagen, Tidsskrift for Søværnen p 37. 1896.
- Garde, H.G.: Bemærkninger ved Herr Capitain H.J. v. Bloms Skrift: Land og Sømagten med nærmest Hensyn paa Danmark. 1831. (Se Blom, H.J. m.fl.).
- Garde, H.G.: Den dansk-norske Sømagts Historie 1700 1814. 1852. Omtalt i Berlingske Tidende 29/9 1852.
- Garde, H.G.: Efterretninger om den danske og norske Sømagt, 4. bind. 1835.
- Grove, P.A.: En Berigtigelse af nogle Billeder fra Søkrigen 1807 p 618 i Illustreret Tidende Nr. 50, 1909 1910.
- Hansen, Jens Ørum: "Herre Jesu! Nu vaagner Ulykken!". En tekst samling om 1807 i samtid og erindring. Århus 1983.
- Hellfried, C.F. von: Forsøg til en politisk overskuelse af Englands Overfald paa Danmark i 1807. 1807.
- Holm, Edvard: Danmark-Norges Udenrigske Historie i aarene 1800 til 1814 bd 7. 1912.
- Holm, Edvard: Danmark-Norges Udenrigske Historie Under Den Franske Revolution og Napoleons Krige fra 1791 til 1807. 1875.
- James, William: The Naval History of Great Britain, from the Declaration of War by France in 1793, to the Accession of George IV, vol. IV. London 1837.
- Jespersen, Knud J.V.: Belejringen af København i 1807 og Kortet i Guvernørbiblioteket i Odense. Odense 1974.
- Jespersen, Knud J.V.: The Besieging of Copenhagen in 1807 and The Map in The Governor's Library in Odense. 1974.
- Jungersen, Kay: "1807 -", Folk og Værn Nr. 3, marts 1942.
- Jungersen, Kay: Danmarks Søkrigshistorie. Udarbejdet til Brug ved Undervisningen paa Søværnets Skoler. 1945.
- Kempski, Jürgen von: Der Überfall auf Kopenhagen 1807. Schriften des deutschen Instituts für Aussenpolitische Forschung und..., Heft 54. Berlin 1940.
- Kragh, Niels Holger: Gengivelse af Hellfrieds skrift. 1940. Se denne.
- Kaarsted, Tage: Artikel i Aarhus Stiftstidende 24.juni 1957 om Københavns bombardement.
- Linvald, Axel: Kronprins Frederik og hans regering 1797-1807. 1923. Genoptrykt 1978.

- Marcus, G.J.: A Naval History of England. The Age of Nelson. London 1971.
- Meinert, A.S (Cand.theol): Fortællinger om København. København 1851.
- Molbech, O.C.: Dagbog ført af H.A. Molbeck ombord paa Kanonbaaden "Nyekiøbing" i aaret 1807. Artikel i Tidsskrift for Søvæsen 1901 p 577.
- Navy, The Royal: The Royal Navy. A History. London 1900.
- Nørregaard, Ann: Kapere og Kanonbåde. Begivenheder i og ud for Dragør 1807 1814. Maritim Kontakt 13, 1989.
- Overskou, Thomas: Af Mit Liv og Min Tid. Udgivet af Robert Neiiendam. 1961 62.
- Paludan, Jens Jacob: Ungdomserindringer. Udgivet af Julius Clausen og P.Fr. Rist i Memoirer og Breve. 1908.
- Ramshart, P.: Efterretning om det Bekjendte af den Danske Flaades Tjeneste efter Alfabetisk Orden med adskillige Bilag fra 1752 og til den Dag, da Engelland voldsom bortførte samme i 1807. Skreven i September 1807. 1808.
- Ræder, J.v.: Danmarks Krigs og Politiske Historie fra Krigens Udbrud indtil 5. September 1807, med tvende Oversigtskaart, bind 1. 1845.
- Ræder, J.V.: Svar på kaptajn Billes artikel. Berlingske Tidende 31. marts 1845.
- Samvirke nr. 15, 1. september 1961 p 16 i serien: Det skete her. Samvirkes historiske billedreportager.
- Steensen, R. Steen: Flåden gennem 450 år. 2. udg. 1970.
- Steensen, R. Steen: Flåden gennem 475 år. 1974.
- Sørensen, C.Th.: Meddelelser fra Krigsarkiverne 3. bd, udgivne af Generalstaben. 1888.
- Teisen, Jørgen: Danmarks Flåde. 1984.
- TopsøeJensen, Th.: Officerer i den danskenorske Søetat 1660 1814 og den danske Søetat 1814 1932. 1935.
- Trulsson, Sven G.: British and Swedish Policies and Strategies in the Baltic after the Peace of Tilsit in 1807. Akademisk afhandling i Bibliotheca Historica Lundensis XXXX Lund 1976.
- Trulsson, Sven G.: Canning, den hemliga kanalen till förehandlingarna i Tilsit och invasionsföretaget mot Köpenhamn 1807. Scandia 1963 p 320.
- Tuxen, J.C.: Den danske og norske Sømagt. 1875.

Vibæk, Jens: Anmeldelse af Knud J.V. Jespersen i Historiske Meddelelser om København. Årbog 1975. 1975.

Vibæk, Jens: Reform og Fallit 1784 1830. Politikens Danmarks Historie 1964.

Ventegodt, Ole: En ung søofficer under englænderkrigene. Om Johan Wilhelm Cornelius Krieger (1788 1857) p 3 i Marinehistorisk Tidsskrift nr. 1 1986.

Warner, Oliver: Great Naval Actions of the British Navy 15881807 and 1916. London 1976.

Wing, Robert C. with Gordon Newell: Peter Puget. Seattle 1979.

Zalewski, Barbara: En skæbne fra 1807 p 7 i Marinehistorisk Tidsskrift nr. 3, 1986.

10. B I L A G

Admiral, Lord Gambier befandt sig ombord på "Prince of Wales", der havde 98 kanoner.
Hans journal indledtes sådan:

"A Journal of the Proceedings of the Fleet under the
Command of Admiral Gambier having his Flag flying in
the Prince of Wales...".

Position:

Tirsdag 4. august Elsinor Road

Lørdag 15. " Working up the Sound.

Søndag 16. " Off Wibeck (i.e. Vedbæk).

Mandag 17. " Off Torbeck Ness (i.e. Tårbæk).

Tirsdag 18. " In Copenhagen Road.

og dér blev han liggende!

Gambiers opgørelse over flådens størrelse:

Fredag 21. august

13 Sail of the Line

2 Armed en Flute

2 Frigates

11 Sloops, Bombs and Fire Ships

6 Gunbrigs

3 Schooners and Cutters

"The advanced Squadron" bestod den 23. august af

Bomb Thunder	2 mort	8 kanoner
" Zebra	2 "	16 "
" Fury	2 "	12 "
" Vesuvius	2 "	12 "
" Aetna	2 "	12 "
Sloop Cruizer	18 kanoner	
" Kite	18 "	
" Mutine	18 "	
Armed Ship Hebe	18 "	
Brig Fearless	14 "	
" Indignant	14 "	
" Urgent	14 "	
" Pincher	14 "	
" Tigress	12 "	
" Desperate	12 "	
" Safeguard	12 "	

Ovenstående liste sammenlignet med opgørelsen over antallet af skibe den 21. august viser, at der i mellemtiden må være kommet yderligere en "Brig" til Sundet, og at "The armed Ship Hebe" med sine 18 kanoner blev medregnet i gruppen "Sloops..." den 21. Endvidere har en båd fra "Africaine" deltaget i "The advanced Squadron" den 23., fordi en sømand her fra blev meldt såret.

Gambier omtalte "The advanced Squadron" som en del af den "Naval Brigade", der blev dannet allerede den 7. august for at "land and cooperate on Shore with the Army": "Appointed Captain Puget of the Goliath to command the said Naval Brigade and Captain Loyle of the Lightning, Parker of the Prometheus and Mainwaring of the Falcon to assist on this Service". Derimod omtalte han ikke særskilt, at flåden angreb danske landområder med sine "Bombs", sådan

som fx Billes journal anførte den 2. september. Da de engelske "Bombs" i øvrigt var armeret med 2 mortérer og flere kanoner adskilte de sig fra de specielt byggede danske bombardérskibe, jvf. Feldbæk (1985, ill. p 230).

Imidlertid omfattede den engelske flåde fartøjer, der kunne angribe landområder ved at kaste bomber. Således beskrives angrebet den 2. september mod bl.a. Trekrøner i "Thunder"s logbog:

"...our Morters towards the Crown Battery and Block
Ships...",

og "Hebe"s logbog:

"...at 7 (PM) weigted with The inshore Squadron...
anchored and commenced Bombarding the Batteries with
Shells and Shot, at 11 made the Signal to discontinue
the Action".

Batterierne ved Svanemøllen:

I "Dansk Artilleri i Napoleonstiden" beskrev Eriksen det engelske artilleris placering under angrebet på København i 1807 (p 171). Den anvendte kilde var Faden's kort. Jespersen karakteriserede dette kort som det officielle engelske kort, som Guvernørkortet stod i forbindelse med. Formålet havde været at informere den engelske offentlighed, hvilket skete med udgivelsen af Faden's kort den 4. december 1807; Guvernørkortet var et biprodukt af denne informationsproces.

Imidlertid viser disse kort ikke udviklingen i opførelsen af batterier; en sådan udvikling kan delvis følges i forbindelse med kanonbådsangrebene nord for København.

Den 18/8 meddelte Krieger i sin rapport (*Adm, no. 750), at et maskeret batteri begyndte med megen kraft at skyde på kanonbådene. Bille mente, at batteriet var placeret ved Svanemøllen eller Kildevæld (*Bille no. 3). Den 20. blev batteriet ødelagt af de danske kanonbåde (*Adm no. 751). Dette batteri blev ikke omtalt af Gambier; formentlig har det været et mindre batteri opstillet af det lette artilleri, og derfor var det muligt for danskerne at ødelægge det.

Derimod omtalte *Gambier den 19/8, at "some Field Artillery has been brought near the Beach". Batteriet blev af Krieger i hans rapport den 20. beskrevet som "godt forskanset" og den 23. beskrevet "som et meget stærkt batteri", placeret ved Svanemøllen (*Jus. Ark, no 5). Det lykkedes da heller ikke danskerne at ødelægge den fjendtlige stilling, selv om Gambier noterede at "several Men were killed and wounded".

Kriegers beskrivelse lader ane, at batteriet er blevet yderligere forstærket i tiden fra den 20. til den 23. Det svarer til Gambiers beskrivelse den 23., "The Battery...beeing completed". Endvidere noterede Gambier, at "...the Construction of a Mortar Battery under Cover of the above (i.e. batteriet ved Svanemøllen) are in progress". Den 26. noterede han, at "Our Batteries beeing advanced beyond the Windmill (i.e. Svanemøllen) have opened their Fire on the Block Ship".

Samme dag eksploderede kanonbåden "Stubbekøbing", der ifølge Krieger blev ramt af en stykgranat fra det fjendtlige batteri ved Kildevæld (*Adm, no 763). Hvorvidt batteriet ved Kildevæld er det mortérbatteri, Gambier omtalte den 23. eller et af de batterier Gambier omtalte den 26., kan ikke afgøres endeligt. Men da Kildevæld ligger syd for Svanemøllen, og da arbejdet på mortérbatteriet blev udført under dække af Svanemøllebatteriet, kan Kildevældbatteriet og mortérbatteriet være et og samme batteri.

Den 29/8 planlagde Gambier at rejse endnu et batteri "of heavy Guns of the Line" nær Trekroner og Blokskibene. Det er imidlertid formentlig ikke dette batteri, det danske søforsvar var i kamp med den 31/8, idet Krieger anfører, at det var placeret ved Svanemøllen (*Adm, no. 768), hvilket er en nordligere position end den af Gambier angivet.

Det kan på denne baggrund ses, at først anvendte englænderne et mindre batteri, der blev ødelagt af danskerne, og derfor blev det senere nødvendigt at opføre stadig stærkere batterier, endda ved at anvende kanoner fra linieskibene.